

Sosyalizmde Israr Kadın Özgürlüğünde Israr

Elif Kaya
Ana-Kadın Kültürüne
Dönüş ve Sosyalizm

Mukaddes Erdoğan Çelik
Sovyet Deneyimi ve
Kadın Özgürlüğü

Semiha Alankuş
Neden Sosyalizmde
Israr?

Yüksel Mutlu
Öncesi ve Sonrası

Oya Açan
İsyan Sessizce Gününü
Bekler

Nişmiye Güler
Yeniden Dirilen Bir Halk
Özgürlüğe Yürüyor

İÇİNDEKİLER

1 Ana-Kadın Kültürüne Dönüş ve Sosyalizm
Elif Kaya

6 Sovyet Deneyimi ve Kadın Özgürlüğü
Mukaddes Erdoğan Çelik

26 Neden Sosyalizmde Israr?
Semiha Alankuş

29 Öncesi ve Sonrası
Yüksel Mutlu

33 İsyan Sessizce Gününü Bekler
Oya Açan

38 Yeniden Dirilen Bir Halk Özgürlüğe Yürüyor
Nişmiye Güler

Ana-Kadın Kültürüne Dönüş ve Sosyalizm

Elif Kaya-30 Mart 2025

B ritan Can

Cennetten kovulmanın sebebi Havva değil aksine, ana-kadın toplumsallığına el koyan erkek ve onun geliştirdiği iktidarcı sistemidir

21. yüzyılda hala insanın ilk erdiği anlamların izini sürüyoruz. İnsan nasıl insan oldu? Toplumsallık nasıl gelişti? Ses s ze ne nasıl dönüştü? İlk anlam-düşünce-inanç ne zaman ve kimler tarafından geliştirildi? Cevabını tamda bulduk dediğimiz her sorunun yanı başında yeni bir soru beliriyor. Her öğrendiğimiz şey ne kadar az şey bildiğimizi ortaya koyuyor. Gerçekten kimiz, nereden geldik, hangi süreçlerden geçtik? İnsanın cevabını bulmak için bir ömür adayası sorular, ardı ardına sıralanıyor.

Bilim  ağı olarak tabir edilen günümüzde hala pek çok şeyi bilemezsek de toplumsallığın gelişmesinde kadının belirleyici role sahip olduğunu biliyoruz. Yaşamın gerçekleşmesi, devamı ve ilk toplumsal değerlerin oluşumu kadın etrafında gelişiyor. Bunu bilebilmek için büyük araştırmalara da gerek yok; kendi ya amımıza dönüp bakmamız bile yeterli. İlk melodimizi annenin kalp ritminden duyduk, ilk sözleri, dokunu ları, toplumsal değerleri, anlamları ondan  ğrendik. İlk gıdamızı, bilgimizi, sevmeye ve empati kurma gücümüzü anneden aldık. Bir anlamda kaynaktan nehre, nehirden denize akan su misali bireyden-toplumsallığa, toplumsallıktan doğaya uzanan yaşam ağları bu odak etrafında gelişti. Tarihsel süreç boyunca akışta farklılıklar ya ansa da nehrin olu unda kaynak her zaman belirleyici konumunu korudu. Duyguların ilk dile gelişi, kendinden olanı paylaşma

yüceliği, toplumsal değerlerin şekillenmesi, dayanışma, adalet, vicdan, ahlak bu ekseninde gelişti. Toplumsallık bu değerlerle anlamaştı, şekillendi.

Yapılan tarihsel araştırmalardan da biliyoruz ki ilk toplumsallaşma modeli kadın etrafında gelişen demokratik- komünal toplum sistemidir. Bir anlamda günümüzde sosyalizm olarak tanımlanan demokratik- özgürlükçü sistemin ilk oluş hali-özü ana-kadın etrafında şekillenen bu sistemdir. Herkesin hakkının gözetildiği, emeğin yüce, yaşamın toplumsal değer ve manalarla düzenlendiği bu sistem sosyalist yaşamın ilk hali, özüdür.

Sömürünün doğuşu, başka bir ifade ile ataerkil sistemin gelişmesi ana-kadın sistemine ve değerlerine el konulmasıyla başlar. Ataerkil sistemin doğuşu ana-kadın kültüründen kopuşla birlikte insanın özgürlüğünü yitirmesine de yol açar. Bu nedenle olsa gerek ilk ataerkil-uygarlık sistemi olan Sümerlere gelinceye kadar dilde özgürlüğü tanımlayacak bir kelimeye rastlanmaz. Bu durum bazı araştırmacılar tarafından, *“insanlar özgürlüğünü yitirdiğinde, onu tanımlama ihtiyacı duydu”* şeklinde tarif edilir.

Sümerce, “özgürlük” anlamına gelen **Amargi** kelimesinin aynı zamanda anneye dönüş anlamına gelmesi ana-kadın etrafında gelişen toplumsallığın özgürlükle özdeşleşmesiyle ilgilidir. Ana-kadın sistemi özgürlüğün gerçekleştiği, yaşam bulduğu alandır. Bu nedenle özgürlük kelimesi aynı zamanda anaya dönüş, demokratik toplum değerlerine dönüşü ifade eden anlamlar içerir. Cennet ütopyasının da ana-kadın toplumsallığından gelme ihtimali oldukça yüksek. Cennet, insanların tekrar dönmek istediği, bereketli, huzurlu bir yaşamın tasviridir.

Peki, cennet olan yaşamda ne oldu ki yaşam cehenneme döndü. Neydi insanların cennetten kovulmasına yol açan? Nerede hata yapıldı, nasıl kaybedilmeye başlandı? Bu soruların cevabını bazen mitolojik öykülerin, satır aralarına sıkıştırılan mesajlarda okuyoruz. Önce Tevrat’ta daha sonra diğer dinler tarafından da tanrı kelam olarak anlatılan bir mitolojik öykü, salt bir öykü olmayıp, hala günümüzde toplumsal ilişkilerin düzenlenmesinden, hakların tanınıp-tanınmamasına kadar yaşamın her alanında oldukça belirleyici bir yer ediniyor. “Günahkâr Havva”nın günahının kefareti hala tüm kadınlara ödetiliyor. Buna göre asıl Adem-adamdır, kadın ondan yaratılan ve ondan sonra gelendir. Bu nedenle şairin deyimiyle “soframızda yeri öküzden sonra gelir”. Yani mitolojik öykü sadece çocuklara anlatılan bir öykü değildir; günümüzde bile yaşamımızı düzenleyen ve sınırlarımızın nerede başlayıp, nerede bittiğini söyleyen, kimin özne, kimin nesne olduğunu hala belirleyen bir güce sahip.

Cennetten kovulmanın sebebi Havva değil aksine, ana-kadın toplumsallığına el koyan erkek ve onun geliştirdiği iktidarcı sistemidir. Ataerkil sistem komünal olanı mülkleştirip, kadını köleleştirdikçe; kutsal olan metalaşır ve değersizleşir. Bunun sonucunda yaşam giderek cehenneme dönüşürken, terk edilen komünal sistem cennet ütopyası haline gelir. Yani cennetten kovulmak özünde ana-kadın toplumsallığından kopmakla ve kadın-erkek ilişkilerinin bozulmasıyla başlar.

Günümüzde yaşanan tüm kötülüklerin kaynağında da kadın-erkek arasında bozulan bu ilişkiler yatar. Kadın bedeni ve emeği üzerinde geliştirilen sömürgecilik, iktidar ve hiyerarşi toplumun diğer tüm kesimlerine uygulanır. Sömürü sisteminin en alt katmanına yerleştirilen kadınlar olurken; erkek hakim, kadın mahkum statüsüne sabitlenir. Bu ilişkiden açığa çıkan iktidar ve sömürü deneyimi halklara, sınıflara, farklı yaşam arayışında olanlara uyarlanır. Egemen uluslar ‘erkekleşirken’, ezilen uluslar ‘kadın’ konumuna düşürülür. Erkeğin kadına uyguladığı tüm iktidar ve şiddet yöntemleri halklar-ezilen sınıflar üzerinde denenir. İç içe geçen, toplumun tümüne yayılan bu sömürgeci ilişkilene biçimi nerede başlayıp, nerede bittiği belli olmayan komplike bir ilişki sistemi açığa çıkarır. Ancak özünde ana hatlarıyla ifade edecek olursak iki farklı kültür, değerler sistemi ve politik hat ortaya çıkar. Bunlar bazen ayrışsa da bazen komplike bir özellik gösterir. Bu nedenle iktidar ve sömürü analizini tüm toplumsal alanları kapsayacak şekilde yapmak durumundayız.

Bu bağlamda ilk sömürge ilişkisine odaklanan bir politik arayış sorunun köklü çözümüne katkı sunabildiği gibi özgür bir topluma ulaşmanın da temel şartlarından birini oluşturur. Yani sömürü ve iktidar ilişkisini kapsamlı ele alacak bir yaklaşıma ihtiyacımız var. Reel sosyalizm deneyimi bu anlamda oldukça öğretici derslerle dolu. Cins çelişkisini görmezden gelen, erteleyen yaklaşım sömürü canavarının farklı kılıflara bürünerek büyümesine ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına yol açmıştır. Bu deneyimden temel çelişkiye odaklanmadıkça özgür yaşamı geliştirme şansının olmadığını çok iyi biliyoruz. Bu sebeple Abdullah Öcalan, *“sosyalizme kadın özgürlüğünden gidilir. Kadın özgürlüğü olmadan sosyalist olunmaz. Sosyalizm olmaz,”* diyor. Temel çelişkinin bozulan kadın-erkek arasında olduğuna işaret ediyor ve bu ilişkilerin özgürlük temelinde yeniden düzenlenmesiyle yaşanan sorunların aşılabileceğini, demokratik bir toplumun mümkün olabileceğini ifade ediyor. Kadın-erkek arasında bozulan ilişkiler düzeltilmeden sömürü sistemini durdurmak, dolayısıyla sosyalizmin gelişme şansı olmaz. Bu belirlemeyle kadın üzerindeki sömürü aşılmadan, ilişkiler özgürleşmeden toplumsal özgürlük ve sosyalizm

mümkün olmaz diyor. Sosyalist olmanın ölçüsünü belirleyenin kadın özgürlük çizgisi karşısındaki tutum olduğunu ifade ediyor.

Burada şu konuyu da belirtmeden geçmek istemiyorum. Kadın sadece biyolojik olarak ifade edilmez; toplumsal, kültürel, tarihsel boyutlarıyla kadın bir bütünü ifade eder. Özellikle son yıllarda kadın kimliğine ilişkin tanımlamalar; tarihsel, toplumsal bağlamından kopararak kadını sadece biyolojik ve içinde bulunan an'la sınırlandırma çabasıdadırlar. Bu yaklaşım kadını tanımsılaştırmaktan öteye gitmiyor. Özgürleşme çabasında hem kadın hem erkeğin sorumlulukları var. Sömürgecilik sorunu, düşünce tarzı sadece kadınların, halkların, sınıfların sorunu olmadığı gibi bu ezilen kadınların da sorunu değildir. Aynı zamanda ezen ulus-halk- sınıftan kadınlarında egemenlikçi yanlarıyla yüzleşme ve aşma sorumluluğu vardır. Durumundan hoşnut kadınlar için belki değil ama özgürlük arayışında olan, devrimci, demokrat kadınların bu yüzleşmeyi yaşamadan özgürleşme şansı yoktur. Sömürgecilik sadece kadınla erkek arasında değil aynı zamanda kadınların arasına da “karaçalılar” ekti. Bu kara çalıları temizlemek sömürgecikle yüzleşmek ve ezilenden öğrenme yüceliğini göstermekle mümkün olabilir. Çünkü ataerkil sistem sadece erkeği iktidar yapmadı; kadını da bu sistemle uyumlu hale getirecek politikalar uyguladı, kadınları kategorize etti.

Feminist mücadele içinde kadınların bu farklılığına ilişkin itirazlar geliştirildi. Özellikle siyah feminizmin, ikinci dalga feminizme güçlü eleştirileri oldu. Kısaca ifade edilecek olursa kadınlar da kendi aralarında bozulan bu ilişkileri özgürlük temelinde yeniden kurmadan özgür bir toplum olmaz. Sosyalist hiç olunmaz. Ezen ulustan olmanın kibri bir yana bırakılmadan, ezilenin mücadelesinden öğrenme mütevaziliği gösterilmeden ne özgürlük mümkün ne de demokratik- toplumsal bir sistem geliştirmek mümkün. Bununla yüzleşmek öncelikle zihniyeti değiştirmeyi, zihniyette devrim yapmayı gerektirir.

Çünkü sömürgecilik toprağımızı sömürgeleştirmekten daha fazla bilgimize el koymaya, onu farklılaştırıp, itibarsızlaştırmaya çalıştı. Dostluk yerine düşmanlık tohumlarını ekti. Sadece erkekle kadın arasındaki ilişkiyi bozmadı, kadını da kısmen bu çarkın içine aldı. Feminizmin geliştirdiği, “kız kardeşlik” söylemi bozulan bu dostluğunu yeniden kurma çabasıydı. Ancak bu yine de tüm kadınları kapsamına alacak, tüm sömürge ilişkilerine karşı duracak bir kapsamda olamadığı için siyah feminist hareketin eleştirilerine hedef oldu.

Bu anlamda Abdullah Öcalan'ın ifade ettiği gibi “*yeniden doğuş önemlidir*”. Yeniden doğuş; öncelikle zihniyet yapısının değışmesi, cinsiyetçi, iktidarcı, milliyetçi düşüncelerin aşılmasını gerektirir. Bunun için kendi bilğimizi açığa çıkarmamız, varlığımıza dair kendi tanımlamalarımızı oluşturmamız son derece önemlidir. Egemenin bilgisi ve bize kazandırdığı düşünce tarzıyla varacağımız yer sistemin bize öngördüğü yerdir. En iyi haliyle bile bunun ötesine geçemeyiz. Bu anlamda kim olduğumuz, nereden geldiğimiz bilgisi kadar, nereye ulaşmak, nasıl yaşamak istediğimiz bilgisi de önemlidir.

Kendi bilgisine ulaşma arayışı aynı zamanda devrimci bir çabadır. Zihniyette yeniden doğuş sağlanabildiği oranda kendini, erkeği ve toplumu değıştirebilmek, özgür bir toplum yaratmak mümkün olabilir.

Sovyet Deneyimi ve Kadın Özgürlüğü

Mukaddes Erdoğan Çelik-30 Mart 2025

“Bütün büyük devrimlerde olduğu gibi, en başta cinsler arası ilişkiler alt üst olur” (Engels)

Kadın cinsin büyük tarihsel yenilgisi, insan yaşamına özel mülkiyetin girişiyle başladı. Kadın bu süreçte bütün toplumsal fonksiyonlarından soyunduruldu, diğer her şey gibi erkeğin mülkünden sayıldı, ondan doğacak çocukların, evin ve bu kocanın bakıcısı olarak konumlandırıldı. Bu bağlamda kadın cinsi, insanlığın tanıdığı ilk köle oldu. Kölecî, feodal ve kapitalist sınıflı toplumlarda biçimleri değişse de özü itibarıyla kadının erkek karşısında bu konumu korundu.

Çarlık rejimini yıkan ve kadınlar tarafından başlatılan Şubat Devrimi’nden sonra gerçekleşen Ekim Sosyalist Devrimi, köleliğin kökeni olan özel mülkiyet sistemini yıkmaya giriştiği için kadın cinsin büyük toplumsal kurtuluşunu da başlattı sayılır. Bolşevik hükümetin ilk kararnamelerinden biri, kadın cinsi asırların köleliğinden ve onu yasal düzlemde erkekle arasındaki bütün eşitsizliklerden kurtarma kararıydı. Kadın cinsin tam olarak toplumsal üretimin içine çekilmesi yanında mutfağın kölesi, çocuk ve kocanın bakıcısı olmaktan çıkaracak olan seferberlik başlatıldı. Kadın için ekonomik bağımsızlığın yolu, sosyalist ekonominin inşası içinde köklü olarak açılırken, devlet yönetimine en gerideki köylü kadının çekilmesi de olanaklı hale geldi.

Toplumsal ve hukuksal alanda kadını ikincil ve erkeğe bağımlı kılan, ezilmesine araç olan her şeye karşı savaş açıldı, boşanma kararnamesiyle kadın cinsin aşağılanması, meşru

ve gayrimeşru çocuk ayırımına son verildi. Kadın cinsin eğitimi için seferberlik başlatıldı, kadın ve çocuğun korunması sosyalist devletin sorumluluk alanına sokuldu. Pek çok kitap, belge ve istatistik, insan soyunun yarısı olan kadın cinsin Ekim Devrimiyle yaşadığı mutluluğa, elde ettiği kazanımlara, insanlığın özgürlük yürüyüşünde üstesinden geldiği zorluklara ve başarılarına tanıktır. Bugün emperyalist kapitalist sistem karşısında ağır bir yenilgi alarak insanlığın barbarlığa sürüklenmesinin önünün açıldığı ne kadar gerçekse, Sovyet devriminin ve Sovyet kadınının insanlığa armağan ettiği zaferler de o kadar gerçektir.

Tarihin tanıtladığı gibi, ne yazık ki bu devrim de yarım kalmış bir zaferdir. Kadın cinsin sosyalizme ilk yürüyüşünün nerede, nasıl ve hangi etkenlerle kesintiye uğradığını, zaferin yarım kalmasının özgün nedenlerini ve bunların sosyalizmin yenilgisinin genel bilançosu içindeki yerinin ne olduğu 20. yüzyıl içinde açığa çıkarılmış da değildir. 21. yüzyılın, kadın yüzyılı ve kadın devrimleri yüzyılı olarak anmaya başlamak esasen geçilen bu zamanla da yüzleşme sayılır. Olmuş bitmiş bir şey değildir elbet ama Orta Doğu'nun merkezinde yükselen Kürt kadın devrimi kesin bir başlangıçtır.

Bu vurgu ile birlikte geriye giderek, sosyalizmin ilk deneyimlerine dair bir bilanço çıkarmaya çalışacağım. Bilanço çalışmasının iki ana eksenini üzerinde durmak istiyorum. Birincisi, Marksist teorinin kadın sorununu, daha doğrusu kadın özgürleşmesini ele alışı, ikincisi; ilk sosyalist kuruluş deneyinin kendi sorunlarını incelemek.

Marksizm'de Kadın Sorunsalı

Marksizm, Clara Zetkin'in dediği gibi, "elimize materyalist tarih anlayışı ve diyalektik yöntemi vererek" kadın ve aile sorununun diğer bütün toplumsal olgular gibi tarihsel bir perspektiften incelenmesi olanağını sunmuştur.

Marks ve Engels *Komünist Manifesto*'da, işçi sınıfının proleter devrim programını açıklarken şöyle derler: *"Burjuva için karısı üretim aracıdır. Bu nedenle o, ortaklaşa mülkiyet deyince kadınların da ortaklaşmasını anlar. Oysa bugün burjuva evlilik kadınların ortaklaşa kullanılışıdır zaten. Biz olsa olsa kadınların ortaklaşa kullanılmasını açığa çıkarmış olmakla ve açık gizli fuhuşun ortadan kaldırılmasını hedeflemiş olmakla suçlanabiliriz."*

Kapital'de Marks, emek piyasasına çıkmadığı için kadının ev içindeki emeğinin, kapitalist için değersiz olduğunu söyler: *"Emekçi kendine aittir ve zorunlu yaşamsal işlevlerini"*

Üretim sürecinin dışında gerçekleştirir', 'emekçinin kendini yeniden üretmesi için onun öz savunma ve türünü sürdürme güdülerine güvenebilir. 'Sermaye ev içi alanıyla ilgilenmez' Marks'ın bu belirlemesi öylece kabul görmüş ve kapitalist sistem eleştirisini bilançosuna "evde gerçekleşen bir emek gaspı" olarak girememiştir. Marksizm'in diyalektik yöntemi ile eviçi emek eleştiri masasına yatırılıp devrimci politikanın konusu yapılamamıştır. Bu bakış 150 yıldır Marksizm adına tekrarlanarak geldi. Sonuç; insan soyunun yarısı, kadın evdeki kendi emeği için kapitalist sistemin karşısına, emek mücadelesinin asli unsuru, emek ordusunun yarısı olarak giremedi. Erkek egemenliği, kapitalizmin kanatları altında, kadının emeğini gasp etmeye devam etti.

İkinci olarak, Marks'ın *'emekçinin kendini yeniden üretmesi için onun öz savunma ve türünü sürdürme güdülerine güvenebilir'* sözü de kapitalist sistemin kendi gelişmesi içinde geçersiz hale geldi. Kapitalist devletler, eskisi gibi, *'emekçinin üreme güdüsü'*ne gvenemeyeceğini anladı ve nüfus politikaları oluşturdu. Temel teorisi kıtlık olan kapitalist sistem, kıtlığa en büyük neden olarak nüfus artışını gösterdi. Alttakiler "fazla doğuruyor"du. Yani emekçinin 'temel içgüdüsü' çok çalışıyordu. 'Doğal ayıklanma' yetmedi, doğum kontrol yöntemleri devreye girdi. Bu kez kadının doğurganlığı ile mücadele, kapitalizm için yeni bir sermaye birikim alanı haline geldi. Kadın bedeni üzerinde denetim hakkını elinde tutmak erkek egemen kapitalist devletlerin, burjuva siyasetin eline geçti, büyük dinler bürokrasisi yaya kaldı. Sonuç olarak gerek doğurganlık ve gerekse aile bugün de erkek egemen devlet politikaların ana konusu; sermayenin ihtiyaçları, sistemin bekası ne gerektiriyorsa işi öyle götürmeye çalışıyorlar. Evii emeğiyle, bedeniyle ve cinselliği ile kadın ezilmeye, sömürülmeye, her alanda sistemin –gasp edilmişlik haliyle– nesnesi olmaya devam ediyor. Marksizm ve Marksist politika ve örgütlenme, eviçi emeği bütün yönleriyle ya da bütünlüklü olarak teorinin ve politikanın konusu yapamamıştır.

Rosa Luxemburg eviçi emek konusuna değinen ilk komünist kadın nder olmuştur. 1912 yılında kadınlara oy hakkı için yazdığı makalede, proleter kadının ev içi emeğinin kapitalist sistem içinde karşılıksız kalmasının kapitalizmin gaddarlığını ve akıldışılığını gösterdiğini ifade etmiştir: "*Kapitalizm ve ücret sistemi egemen olduğu sürece, yalnızca, artık değer üreten, kapitalist kr sağlayan çalışma türü, üretken sayılacaktır. Bu açıdan bakıldığında, bacaklarını oynatarak patronunun ceplerini parayla dolduran bir müzikhol dansz üretken bir işçi sayılırken, dört duvar içinde kalan proletaryan kadınların tüm çabası, üretken olmayan iş sayılacaktır. Bu, gaddarca ve akıldışı bir şey, ama bu durum, bugünkü kapitalist ekonominin gaddarlığını ve akıl dışılığını tam olarak göstermektedir. Bu*

acımasız gerçeği açık ve kesin olarak görmek, proleter kadının ilk görevidir.” Ama bunun arkasını ne kendisi ne de başkası getirmemiştir.

Marksizm’in kadın ve aile ile ilgisinin daha kapsamlı hal alması, 19. yüzyılın ilk yarısında sosyal bilimlerdeki gelişmelerin ateşlemesiyle oldu. Marks, *Morgan*’ın Eski Toplum’unu, ailenin evrimini incelerken, *Charles Darwin*’in (1809-1882- İngiliz doğa bilimcisi) Türlerin Kökeni kadar önemli bir gelişme olduğunu beyan eder. Her iki bilim insanının çalışmalarını, kendi kurduğu materyalist tarih anlayışının doğada ve ailede kanıtlanması sayar ve karşısında büyük bir heyecan duyar.

Engels, “Maddeci anlayışa göre, tarihteki egemen faktör, son tahlilde, maddi hayatın üretimi ve yeniden üretimidir. Ama bu üretim ikili bir tabiata sahiptir. Bir yandan *yaşam araçlarının* beslenmeye, giyinmeye, barınmaya yarayan şeylerle bunların gerektirdiği *aletlerin üretimi*; öbür yandan bizzat *insanların üretimi*, türün üremesi. Belli bir tarihsel dönem ve belli bir ülkedeki insanların içinde yaşadıkları toplumsal kurumlar bu iki türlü üretim tarafından, bir yanda *çalışmanın* (üretimin), öbür yandan da *ailenin* erişmiş olduğu gelişme aşaması tarafından belirlenir.”

Sonuç olarak; Engels, “Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni’nde sorunun kökenini, evrimini ve kadın özgürleşmesinin teorik temellerini açıklığa kavuşturmuş! Biz farkında olmasak da. Kitabı Türkçe’ye çeviren Kenan Somer’in çelişki görüp eleştirdiği ve öylece unutturulup gitmesinin aksine bu analiz çok önemlidir. Çünkü bu analiz, *kadının soyun üretiminde ve emeğin yeniden üretiminde aldığı toplumsal üretici rolünün, ailenin ve erkek egemenliğini niye bütün sınıflı toplumlarda sürüp gittiğini de açıklamaktadır.*

Aile, mülkiyet rejimi tarafından belirlendiğinde, toplumsal sınıflar ortaya çıktığında eski ilişkiler yıkılıyor, iki cins arasındaki doğal iş bölümü aşıyor, kadının toplumsal üretici rolü/emeği özelleşiyor ve bu emek bizzat onun ezilmesinin dayanağı oluyor. Bir başka ifadeyle, kadının sorumlu olduğu komünal ev ekonomisi, bu yeni gelişmeyle birlikte yani devreye giren yeni iktisadi etkenle yıkılmış, insanlık, özel mülk egemenliği yanında erkek egemenliği ile de tanışıp babalık hukukuna, toplumsal cinsiyetçi iş bölümüne teslim olmuştur. Bu teslim oluş, ilk sınıf çatışmasıyla zamandıştır: “Tarihte kendini gösteren ilk sınıf çatışması, erkekle kadın arasındaki çelişmenin karı- koca evliliği içindeki gelişmesiyle ve ilk sınıf baskısı da, dişi cinsin erkek cins tarafından baskı altına alınmasıyla aynı zamana rastlar.”

İşte bu tek eşli aile “kadının açık ya da gizli ev köleliği üzerine kurulmuştur” ve modern denen kapitalist toplum, “tek eşli ailelerden –moleküller gibi– meydana gelen bir kütledir”. Orada iş bölümü toplumsal cinsiyetçi kimlik kazanmıştır; “erkek burjuvazidir, kadın ise proletaryayı temsil eder.” Engels, “*bu tarihsel ilerleme*”nin insanlığın kadın erkek arasındaki eşit ilişkilerden erkek egemenliğine geçişini, kadın cinsin büyük tarihsel yenilgisi sayar, yenilginin somutlaştığı tek eşli evliliğin, “bir babanın çocuklarını doğurması için kadının cinsel köleleşmesi” olduğunu açıklar.

Şimdiye kadar Marksist hareket tarafından çok tekrarlanan tezlerin çözümleyici gücü yeterince bilince çıkarılmış da değildir.

Engels’in çalışmasının eksiklerini ya da tartışmalı yanlarını inkâr edemeyiz. Örneğin Engels, aynı eserinde, kadının yeniden özgürleşmesi için “atılacak ilk adımın bütün kadın cinsin yeniden toplumsal üretime dönüşü” olabileceğini vurgular. Gerçekten de kadın cinsin kitleler halinde toplumsallaşmış üretime döndüğü kapitalist sistem, onun kurtuluş mücadelesinin sadece başladığı yerdir. Çünkü toplumsal üretim yerindeyken de *evde kadının özel hizmetli* olarak çalıştığı gerçeği değişmedi. Yani Engels, Marks’tan sonra yine de maddi üretimin ikinci alanını, soyun üretimi alanının “toplumsal karakterini” atlamış oluyor. Evdeki işin/ kadının rolünü, *eviçi emeğin, toplumsal niteliğini*, toplum adına görevlendirildiğini hesaba katmıyor. Bu durumda evdeki hayatın bütün yönleriyle mücadele konusu olduğuna, politize edilmesi gerektiği sonucuna ulaşmamış olarak kalıyor.

Ya da herkes gibi ben de Engels’in -bugünü kapitalist sistemin sınırlı haline takılmayıp, mülkiyetin toplumsallaştırılmasının başladığı -sosyalizm- koşullarından bahsettiğini anlamıyorum! İkisinden biri. Eğer ikinci ihtimal doğru ise, evdeki emek sorunu yine cevapsız. Bu da yeniden düşünmeyi gerektiriyor.

Şu; “döl alıp (kadın), döl verme (erkek)” tasvirlerinin erkek merkezli dil olduğunu teşhis ederek huzurdan çıkarabilmeliyiz. “Döl” denen her neyse erkeği tasvir etmekte. Biyolojik bir durumu anlatmak için “*bir yumurtanın bir spermle birleşmesi*”nden söz edebiliriz. Erkek egemenliği babalık hukuku demektir ve bu hukuk hep bu “döl”ün *çıkarlarının peşinde, kadına düşmanlık çizgisinde* olmuştur.

Doğal değil tarihsel olarak, insanlık, kadına karşı erkeklik kalesinin burçlarına sıkıca sarılı haldedir. Onu, sadece kadın bölümünü değil kendisinin bütünüyle aşağılanması demek olan o kirli kaleden koparmak için, tüm süreçlerde, her yerde kadın devrimine şiddetle ihtiyaç var. “Zafere kadar devrim” şiarını bir de “kadın devrimi” için atmalıyız.

20. yüzyılın başında Clara Zetkin; Engels ve Bebel'in bıraktığı yerden sorunu ele almıştır. Zetkin, “kadın sorunu”nu, kadının tarihsel ezilmişliğiyle bağlarını koparmasa bile “kapitalizme özgü bir sorun” olarak tanımlamıştır: *“Kadın sorunu daha çok, modern işçi sorunu gibi, mekanik aletlerin, buhar gücünün, elektriğin kullanılmasıyla gerçekleşen sanayi devriminin, büyük üretimin çocuğudur.”*

Oysa 1789 Fransa’da burjuva devrim içinde kadın ayaklanması, eşit yurttaş olma talebi öne süren burjuva kadınlar, cumhuriyetçi kadın örgütlenmesi ve kadınlara giyotin var. Clara’nın ilgilendiği tek alan proleter kadın alanı aslında.

Kadın cinsin büyük tarihsel yenilgisinden, yani ilk köleleştirilmesinden bu yana bütün sınıflı toplumlarda erkeğin basit bir aleti, hizmetçisi, çocuklarını doğuran makinesi olduğu yüzyılları hesaba katarsak, kadın ezilmesini kapitalizmin sınırlarına sığdırmanın sorunun, tarihsel sınırlarını daraltmak olacağı ve bunun sayısız mahsur yarattığı da bir gerçektir.

Clara Zetkin’in dikkatini esasen kapitalist toplumda kadın “sorunu”na yönelttiği de bir diğer gerçektir elbet. Kapitalist toplumda kadın cinsin ezilmişliği, mutfak ve çocuk-koca bakıcılığı içinde geri kalışının özel bir psikoloji oluşturduğunu vurgulayan Zetkin, kapitalist sistemin cins ayrımcılığını özel bir inceleme konusu yapmıyor. Onun yazılarında, sınıflı toplumların aynı zamanda cinsiyetçi toplumlar olduğu açıklamalarına ve erkek egemen sistem kavramsallaştırmalarına rastlamıyoruz. Oysa kapitalist sisteme eklenmiş erkek egemenliğinin düzeyi ve rolünü görmek, kadın özgürlük mücadelesi açısından çok önemli bir yere sahiptir.

III. Enternasyonal’de kadın “sorununu” çeşitli boyutlarıyla ele almaya önderlik eden Zetkin’in öncelik verdiği konu; kadınların devrim ve sosyalizm mücadelesine kazanılması ve iktidar alındığında da sosyalizmin inşasına seferber edilmesidir: “Kadın kitlelerinin bilinçlice Komünist Partisi etrafında toplanmaları, politize olmuş kadın kitlelerinin proleter devrimin hizmetine sokulması... Kadınların katılımından vazgeçilmesi düşünülemez.”

Erkek egemenliğiyle mücadele başlığı görüldüğü gibi, ana metinlerde bir fikir, bir perspektif, bir eylem kılavuzu değil.

Zetkin aynı Rapor’da, komünist kadın hareketinin kazanımlarının partilerin engellerine karşın elde edildiğini de ekliyor: *“Çoğu ülkelerde komünist kadın hareketinin kaydettiği ilerlemeler partilerin desteği olmaksızın ve evet, hatta şurada burada komünist partinin*

açık ya da gizli direnişine rağmen elde edilmiştir.” Erkek egemen parti yapısı gerçeğini bu satırlarda bulabiliyoruz ancak.

Ekim Devrimi ve Kadın

Bu konuda somut bir irdeleme için soru başlıklarımız şöyle sıralanabilir:

Ekim kadın için ne yaptı? Ekim Devrimi’nin kadına dair politikaları nelerdi? Neler tartışıldı? Neler yaşandı?

1920’li yılların ilk yarısında, genç sosyalist cumhuriyette ailenin geleceği, kadının özgürleşmesi, cinsel ilişkiler en çok tartışılan konulardır. Bu ortamda her türlü fikrin ve faaliyetin ortaya çıkacağı çok muhtemeldir. Sovyetlerin ilk yıllarında dışarıdan bakınca –bu dışarıdanlığın, egemen cinsiyetçi anlayışlar olduğu da bir an unutulmasın– çok uç uygulamalar ortaya çıktığı söylenmektedir. Hatta Lenin’in ifadelerinde rastladığımız gibi, ortaya çıkan ‘kaos’a müdahale gereği duyulmuştur. Bugünden bakarak da, böyle müdahalelerin ortaya çıkabilirliğini kabul edebiliriz. Asıl ilgilendiğimiz ve ilgilenmemiz gereken de müdahalenin yönünün ne olması gerektiğidir. Cinsel alana, cinsler arasındaki ilişkilere müdahale ederken, tüm topluma önderlik eden komünist partisinin yönünü nereye döneceği daha da büyük öneme sahiptir. Maddi toplumsal hayatın gerçeklerini öne sürerek “eskiye” sığınmak kolaydır ama bunun yeni ilişkileri bir pranga gibi eski düzene çekeceği de kesindir. Ki Sovyet deneyi bunu kanıtlamıştır. Yönünü yeniye dönmenin, ilk anda maddi koşulların ağır tehdidi altında olsa bile, insanlığın ileriye yürüyüşünü kolaylaştıracağını anlamak önem kazanıyor.

Aşk, sevgi, beraberliklerle ilgili devrimin ilk yıllarında yürütülen tartışmanın merkezinde gençlik var. Partinin ve devletin en yetkili kadın önderleri de taraf olarak tartışmalara katılıp süreci yönlendirmeye çalışmışlardır. Anlıyoruz ki, kadın önderlerin soruna yaklaşımları da önemli farklara sahip. Eski parçalanırken ve yeni henüz kurulmamışken, evlilik ve aile ilişkilerine nasıl bir yön verilmelidir?

Değişimleri kronolojik olarak sıralayalım:

1. 29 Ekim 1917; sekiz saatlik işgünü kabul edildi ve kadınlara gece çalışma yasağı getirildi.

2. 28 Kasım 1917; yüz otuz küsur kadar milliyet ve etnik gruba mensup cinslerin tam hak eşitliği ilan edildi: *“Kadına tüm insan hakları tanınarak insan konumuna uygun*

sorumluluklarını yüklemeye, mutfaktan ve çocuk odasından dışarı, tarihin yeniçağına çıkartma...”

3. 18 Aralık 1917; evlilik yasaları, erkeği üstün gören tüm yasalar değiştirildi, evlilikte kadın erkek eşitliği sağlandı. Boşanma kolaylığı, meşru-gayrı meşru çocuk ayrımı kaldırıldı. Kilisenin evlilik kurumu üzerindeki etkisine karşı mücadele amacıyla yalnızca “medeni evlilik” geçerli sayıldı.

4. 17 Ekim 1918; Evlilik, Aile ve Vesayet Yasası çıktı. (Yasa 1 Ocak 1927’ye kadar yürürlükte kaldı.)

5. 1921 yılında çıkarılan kararnameyle, evlilikte özgür soyadı seçimi hakkı tanındı.

6. 18 Ekim 1920 kürtaj yasağı kaldırıldı, devlet kontrolünde yapılması kararlaştırıldı.

“Aşçı kadını devlet yöneticisi yapabilirsek eğer, ancak o zaman sosyalizmin başarısından söz edebiliriz” diyen Lenin’dir.

“Proletarya, kadınların tam özgürlüğünü gerçekleştiremediği sürece kendisi için de tam özgürlüğü kazanamaz.”

“Sovyet iktidarı, demokrasiyi en ileri ülkelerden bile daha büyük ölçüde gerçekleştirmiştir, çünkü kanunlarında kadınların eşitsizliğinden hiçbir iz bırakmamıştır... Tek başına kanunlar tabii ki yetmez ve salt kanunlar bizi memnun etmez.”

İkincisi: *“Sosyalizmi kurmak için şimdi temeli temizleme hazırlıkları yapıyoruz, ama sosyalizmin kurulması ancak kadınların tam eşitliğini başardığımızda ve önemsiz, aptallaştırıcı, üretici olmayan işten kurtulmuş olan kadınlarla, bu yeni çalışmayı birlikte yüklendiğimizde başlayacaktır. Bu, uzun yıllarımızı alacak bir iştir.”*

Daha da anlamlı olan Lenin’in, kadın özgürlüğünün gerçekleşmesi gereken alanın “ev” olduğunu açıklamasıdır: *“Kadını kurtaran bütün kanunlara rağmen, kadın yine ev kölesi olmaya devam eder, çünkü önemsiz ev işi onu ezer, boğar, aptallaştırır, alçaltır, onu mutfaka ve çocuğun odasına zincirler... Bu küçük ev bakıcılığına karşı geniş bir mücadele başladığında ya da daha doğrusu bu küçük ev bakıcılığının geniş ölçekli sosyalist ekonomiye aktarılmasıyla birlikte kadınların gerçek kurtuluşu, gerçek komünizm başlayacaktır.”*

Bu sözleri nasıl anlamak gerekiyor? Gerçek komünizm başlayana kadar kadının evdeki emeğinin hali ne olacak? Sosyalizm, zamanıysa eğer, kapitalizmden komünizme geçişin devrimci dönüşümler zamanıysa gasp edilmiş kadın emeğinin hak mücadelesi nasıl bir seyir izleyecek?

Bu büyük bir ütopya... Büyük zamanlar ve büyük savaşlar isteyen bir ütopya... Henüz sosyalist kuruluş için saha temizliği zamanından başlanarak –kısa ömürlü ve ancak merkezlerde yaşam bulan ortak mutfaklar, ortak çamaşırhaneler, daha da kısa süren kolektif evler dışında– yanıtlar üretilmeyen sorular bunlar. Devrimin mutfaklara girip girmediğini test edecek biricik kriterler buralardan üretilebilirdi oysa.

Evlilik Yasaları

1 Ocak 1927’de yeni bir Evlilik ve Aile Yasası çıkartılır. Boşanma özgürlüğünü erkek cinsi kendi lehine kullanmayı başarmış, kadınlar bu kez boşanma özgürlüğü adı altında cinsel istismara maruz kalmış ve ezilmeye devam etmiştir.

Toplumsal gerçekle yasalara dayanarak mücadele edilemezdi, edilememiştir de. Buna karşılık bir çözüm olarak başvurulmuş boşanmanın zorlaştırılmasının kadını kendisini her fırsatta istismar etmekten kaçınmayacak bir erkeğe ve mutsuz evliliğe daha fazla katlanmaya mecbur edeceği açık değil mi? Ya da kadını, aşağılanmanın bir başka biçimi olan nafakaya, hatta nafaka peşinde koşmaya mahkûm edeceği açık değil midir? Nihayet eve kapatılmasını kaçınılmaz hale getireceği belli bu tür kararlarla toplumsal maddi gerçeklikle mücadele edilebilir mi ve de edilebildi mi?

Sonuçlara bakarak söylemeliyiz ki, Sovyet pratiği beklenenin aksini açığa çıkarmıştır. “Düzen tutturma” girişimleri, toplumsal kurumları giderek daha fazla partiyi, devleti ve eskiye başvurmak zorunda bırakmıştır. *Eskiye her başvurma, giderek mülkiyet düzenindeki aile-boşanma araçlarına geri dönmeyi kaçınılmaz kılmıştır.* Hiç kuşkusuz sosyalizm, kapitalizmden komünizme geçiş dönemi, bölüşüm alanında “burjuva hukukunun” geçerli olduğu süreçtir. Toplum herkese ihtiyacını veremediği sürece burjuva hukukun baskısının süreceği yerlerden birinin hâlâ “eski” formatta süren aile olacağı da bir gerçek. Bu durumda Komünist Partisi ve sosyalist iktidarın, geleceğin önünü açmaya özen göstermesi, ezilen cinsi ilgilendiren her olayda, ‘yeni’nin araçlarına gözünü dikmesi gerekir. Örneğin nafakanın, sosyalist iktidar altında olsa da başvurulduğunda kadını eski duruma geri götürmede bir köprü olduğu görülemez miydi?

Aleksandra Kollontay ise bu gerçeği gördü ve henüz ekonomik özgürlüğüne kavuşamamış kadınların boşanma halinde, zaten evlilik birliği yürümediği için ayrıldığı erkeğe bağımlılığını sürdürecektir *nafakanın yerine “devlet fonu” oluşturulmasını* önerdi. Ama onun ve onun gibi düşünenlerin sesleri o koşullarda yeterince dikkate alınmadı. Sosyalist devlet, toplumsal fonların kullanım alanlarına boşanmış kadınları almayı öngörmedi. Bugün burjuva toplum düzeninde nafaka ile kadının yarınını bile onu terk eden ya da terk edilen kocaya bağımlılıktan kurtaracak yeni mekanizmalar; örneğin ev kadınlarına genel sigorta, emeklilik hakkı önermiyor muyuz? Demek oluyor ki, nafaka yerine genel sigorta, kadın için toplumsal fon, bugün burjuva düzene karşı mücadelede demokratik bir talep, gelecekte de devrimci ve sosyalist iktidarların uygulayacağı demokratik veya sosyalist bir tedbir olabilir.

Aleksandra Kollontay, Bolşevik hükümetin ilk kadın halk komiseri, Merkez Komitesi üyesi; devrimden önce kadın işçilerin örgütlenmesi için aktif bir çalışma yürütmüş, Rusya’da işçi ve yoksul kadınların toplumsal ve ekonomik durumlarını ele aldığı kitaplar yazmıştır. Ekim Devrimi’nden sonra, evlilik ve aşk konularında toplum alt üst olurken (her devrim anının belirgin özelliklerinden biri), bu iki ilişkide özgürlük arayışı özellikle gençliği sarmışken soruna *teorik çözümleme çabasıyla yaklaşan bir önder* olmuştur. Onun bütün o kargaşa yıllarında aşka ve evliliğe, işçi ahlakına ilişkin yazdıkları bugün bile son derece ufuk açıcıdır. Ailenin ne olacağının tartışıldığı ve eski ilişkilerin hızla çözüldüğü o devrimci ortamda, tarihsel bir kategori olarak ailenin, kendisini yaratan özel mülkiyetin tasfiyesiyle ortadan kalkacağını söylemiştir. *Kollontay, gelecek insan topluluklarını da şöyle tanımlamıştır: “Kan bağı yerine ortak çalışmaları, ortak ilgileri ve yükümlülükleri ile dayanışmacı bir şekilde birlik olan insanlar birlikte yaşayacak ve birbirini eğitecektir.”* Fuhuş üzerine tartışmalarda; fuhuş ya da doğru tanımıyla seks işçiliği için; *“bir gönül işinin para işi haline gelmesi ne büyük gaddarlıktır?”*

Devrim partisi ve hükümeti, boşanma özgürlüğü kadınların aleyhine işlediğinde, aile yasalarında değişikliğe gittiği gibi, *Kollontay’ın fikirlerine de tavrı alır.*

İşçi Muhalefeti grubundaki önderlik pozisyonu bunun en önemli gerekçesidir.

Merkez Komitesi’ne bağlı Kadın Bölümü (Jenotdel) başkanlığından da aynı nedenlerle alındığı düşünülebilir. Ömrünün kalanını yurtdışında, elçilik görevlerinde ve anlaşılan sessizlik içinde geçirmek zorunda kalır. Onun yaşamının sonraki bölümlerini çok iyi bilmiyoruz, otobiyografisinde de çok iz yok. Fakat 1949’da Jenotdel örgütlenmesinin 30.

yıldönümünde konuştuğunu, “SSCB’de kadının kurtuluşunun”gerçekleştiğinden söz ettiğini öğreniyoruz. Tabii, 1928’den itibaren çalışmayan Jenotdel’in durumundan habersiz olduğumuz gibi, Kollontay’ın bu ağır yanılgısının özgün nedenlerini anlamamız da çok mümkün değil.

Komünist Parti’nin Kadın Bölümü Jenotdel’in Durumu

Jenotdel örgütlenmesi sayesinde ataerkil sistemin sayısız engeli aşılmaya çalışılmış, kadınların eğitim seferberliğine katılımı sağlanmıştır. Jenotdel’in özel çabalarıyla Parti, geniş kadın kitlelerini sosyalist ekonominin inşasına katmış, fabrikalar, tarım kooperatifleri kadın emeği ile yürünecek yolu kısaltmıştır. Bu arada asırlardır yoğun emek sarf etmesine karşın erkeğe bağımlılıktan kurtulamayan kadın cinsi, ilk kez kendi emek sarfının karşılığı olan ücretini alır hale gelmiştir.

Jenotdel kadın kitleleri arasında özel çalışmalar yaparken, partinin direktifleriyle hedefini onların sosyalist ekonominin kuruluşuna, sovhöz ve kolhoz üretim ve yönetimlerine çekilmesi olarak belirliyor. Burada Parti içinde, Sovyet örgütlenmesinde, fabrika ya da kolhoz örgütlenmelerinde hatta sendikalarda, kadının geri kalmışlığının erkek egemenliğiyle herhangi bir ilişkisi kurulmadığı gibi, onunla bir mücadele de genel olarak öngörülmemektedir. Erkek egemenliğiyle mücadele daha çok Orta Asya’nın feodal yapısı ve dinsel yobazlığıyla bilinen eski sömürge ülkeleri, daha çok da Müslüman toplumlar çerçevesinde anlaşılmaktadır. Jenotdel aktivistlerinin aydınlatma kampanyaları da daha çok buralarda örgütlenmiştir.

Oysa erkek egemenliği, bizzat Parti ve Sovyet organlarının da tespit ettiği gibi ve oralardan başlayarak, Rusya toplumunun bütününde egemendir. Bunun parti yapısında, ekonomik toplumsal yapıda, sosyalizmi inşa ederken hedef tahtasında tutulacak bir durum yarattığı görülmüyor ya da üstünden atlanıyor. Lenin’in “*ezilenin en ezileni kadınlara*” çağrısı yanıtsız kalıyor, kadını evden, mutfak ve çocuk bakıcılığından devlet yöneticiliğine çekecek adımlar, esasen kreş-yuva açmak olarak algılanıyor. Kadın özel çalışmasının hedefleri arasında erkek egemenliğiyle mücadele başlıca bir görev olarak konamıyor.

1919 yılında kurulan Jenotdel’in kadın kitleleri arasında çalışmasının önemine onca dikkat çeken Konferans ya da Kongre kararları var. Örneğin 4. Parti Kongresi “*işçi ve köylü kadınların toplumsal kurtuluşu için çalışmayı görmezden gelen belli eğilimlerin bulunduğunu*” saptıyor ve partinin kadınlar arasındaki çalışması için “ana görevleri” şöyle sıralıyor: “a) politik ve kültürel eğitim yoluyla geniş işçi ve köylü kadın tabakaları arasında Partinin etkisini yaymak, b) işçi ve köylü kadınları Parti, sendika, kooperatif ve Sovyetlerin

inşasına çekmek, c) Sovyetler, sendikalar, kooperatif ve diğer örgütler üzerinden işçi ve köylü kadınların yükünü azaltacak olan kurumların (çocuk yuvaları, kamu yemekhaneleri vs.) inşasına çalışmak.”

Sayılanların tümü, kadın cinsin üretim ve yönetim, politika ve özel olarak yönetici işlerine çekilmesinin hedef seçildiğini, bunun için çalışmalar yürütüldüğünü kanıtlıyor. Ne var ki, bu kararlar uygulansa bile kadının ev ve çocuk-koca üçgenindeki sorunlarına çözüm ile yeterince birleşmediği, özel olarak bu alanda erkek egemenliğinin baskıcı ve mülkiyetçi özellikleriyle savaşılmadığı da bir başka gerçektir. Böyle olunca kadın cinsin evdeki yükü esasen korunurken üretim ve yönetime çekildiğinde sırtındaki eski kamburları bir türlü atamıyor. O durumda da yeni ve onu hayatın merkezine taşıyan görevler, onu özgürleştirici olmaktan çok yükünün çoğalması anlamına geliyor.

Milyonlarca kadın emekçi arasındaki çalışma, bütüne göre çok küçük bir azınlığı oluşturan Jenotdel'lere havale edilmekte, parti kararları sık sık onların “başarısızlıklarından” bahsetmekte, daha doğrusu yetmezliklerini “başarısızlık” ilan etmekten uzak durmamaktadır. Jenotdellerin çalışabilme olanaklarıyla ilgilenmeyen parti örgütleri, bir avuç öncü kadını bıkkınlık noktasına getirmektedir.

1923'te yapılan 12. Parti Kongresinde, partinin işçi ve köylü kadınlar arasındaki çalışmasıyla ilgili aldığı bir kararda; kadının kurtuluşu için sırtındaki yükleri (çocuk bakımı, ev işi) almanın önemine vurgu yapılıyor. Sonra da “*yüklerin alınışındaki hız düşüklüğüne tepkiyi*”, daha hızlı bir gelişme için öncelikleri değiştirmek isteyen kadın hareketliliğini belki de –çünkü ifade çok genel– “*feminist sapma*” olarak niteliyor. Yani feminizm, bir umacı gibi o gün de komünist ya da öncü kadınlara karşı kullanılıyor.

1929'da Partinin kadın özel örgütlenmesi olan Jenotdel sistemi *fiilen* lağvedilmiştir. Jenotdellerin merkezi yönetim başkanı Artyuşina, aynı yıl bu tasfiyeyi; “*Yeniden inşa dönemi*”nde kadın bölümlerinin çalışmasına dayanmanın “*tamamen yetersiz olacağı*” ile gerekçelendirmekte ve şöyle devam etmekte: “*Şimdi kadının kölelikten kurtarılması uğruna Sovyetlerden, sendikalardan, kooperatiflerden, iktisat organlarından daha fazla yararlanmak gereklidir. Kadının kurtuluşu için alınacak önlemler, kadın işçi bölümlerinin ‘ayrıcılığı’ olmaktan çıkarılmalıdır artık.*”

16. Parti Kongresi'nde (1930) tekrar ele alınacak ve “*daha üst örgütlenmeye geçiş*” gerekçesiyle Jenotdel resmen dağıtılacaktır. 16. Parti Konferansında Kaganoviç –yani bir erkek yönetici– “*Parti mekanizmasının yeniden örgütlenmesinin, kadın kollarının*

tasfiye edilmesi yönünde bir eğilim yarattığının” ama bunun *“hiç de kadın çalışmasının zayıflatılması anlamına gelmediğini”* iddia etmekte ve *“tersine kadınlar arasındaki çalışma hızlandırılmak zorunda”* diye eklemekte. Kaganoviç’in iddiasının bir hükmü yoktur, alınan bu kararlar partiye bağlı kadın özel çalışması tasfiye edilmiştir. Bu *ilkesel bir geri adımdır ve yıkıcı sonuçları* da bilinmektedir.

Çünkü kadın özel örgütünü tasfiye etmek; kadın çalışmalarında zaten sınırlı olan politika belirleme ve karar yetkisini kadınların elinden almak ve zaten erkek egemen parti, kitle ve devlet örgütlenmelerine aktarmaktır. Öyle olduğu içindir ki; kadınların cins olarak özgürleşme hareketinin Jeenotdel’ler sonrasında hiçbir insiyatifi kalmayacaktır. Dolayısıyla bir komünist kadın liderin, yani –yıllardır inzivada tutulan– Kollontay’ın bu gerçeği görmeden konuşması ve bu gerekçeleri öne sürmesi inandırıcı olamaz. Jenotdellerin tasfiyesinin hemen arkasından (Parti ve sendikalarda) seçimlerde, hatta Sovyet seçimlerinde kadın oranlarının çok düştüğü istatistiklerde açıkça görülmektedir.

Ayrıca, bu kararın Tarım Tüzüğü’nün uygulanmasıyla başlatılan zengin köylülüğün tasfiye sürecine denk gelmesi, Jenotdellerin kapatılmasının tamamen toplumsal ve parti içi dengelerle ilgili bir politikanın ürünü olduğunu düşündürmektedir. Erkek egemen siyaset tarzının önceliklerinin, kadınlar söz konusu olduğunda öyle çok objektif olmayabileceğini kestirebiliriz. Sosyalizmin inşası sırasında da kadın özel örgütlenmesine, siyasette eşit temsile bu yüzden şiddetle ihtiyaç var. SSCB deneyiminin en açık dersi de bu olmalı. O nedenle kadın cinsin bugün siyasetin merkezine yürüyüşünü örgütlemek, özerk ve bağımsız özel kadın örgütlenmelerini her alanda kurmak ve geliştirmek gelecek güvencesi için de bir zorunluluktur.

1936 Aile ve Kürtaj Yasaları:

1920 yılında çıkartılan yasayla “geçici olarak” serbest bırakılan ama halen bir “kötülük” olarak görülmeye devam edilen kürtaj hakkı, gerekli ekonomik koşullar sağlandığına kanaat getirildiğinde, *“giderek ortadan kalkacağı”* sosyalist bakış açısı unutulurak 1936’da, yeniden yasaklanmıştır. Yasakla, toplumsal bir sorunun çözölemeyeceği; yasak varsa eğer, orada bir çözümden, hele de toplumsal bir çözümden söz edilemeyeceği açıktır. Bu kararlar kürtajın yeniden yeraltına itilmesinden başka bir sonuç elde edilememiştir. Kürtaj yasağının kadınların toplumsal alanda etkinliklerini sınırlayıcı olduğu da bir gerçektir. Bir öğrenci kadın, eşi de öğrenci olduğu, üstelik birlikte yaşayacakları evleri bile olmadığı o koşullarda (1935 yılı) çocuk sahibi olacak durumda

olmadıklarını, eğer kazara çocuk sahibi olurlarsa kendi eğitimini yarım bırakmak zorunda kalacağını, bunu ise istemediğini dile getirerek tartışmaya katılmaktadır.

Sovyetler Birliği'nde kadına çocukla özdeş yardım politikasını da bu bağlamda eleştirmek gerekir. 1936 yılında çıkarılan yeni Aile Yasası, öncekilerden farklı olarak boşanmayı zorlaştırdı ve "Sovyet ailesinin güçlendirilmesi" formülüne ulaşıldı.

1944 Annelik Kararnamesi:

Temmuz Kararnamesi (1944), parti ve devleti, savaşın insan kırımının telafisini yine kadın cinsin doğurganlığını teşvik tedbirleriyle sağlamak çizgisine sokmuştur.

Anneliğin "yurtseverlik görevi" olarak tasarlanıp propaganda edilmesi, "gelecek komünist kuşakların yetiştirilmesinin" annelere görev olarak verilmesi, 1943'te iki cinsin kendi özel ihtiyaçlarına göre eğitimin düzenlenmesini sağlayan yasanın çıkması, cinse göre toplumsal rollere geri dönüş demek değilse nedir? Değişikliklere uğrasa da 1970'e kadar süren Evlilik ve Aile Yasası (1944 Kararnamesi) adıyla çıkan yeni yasa annelik ve aile düzeninde bir yön değişikliği sağlamıştır.

Bu kararnameyle evlilik dışı doğan çocukların bakımının devletçe üstlenilmesi, bekâr annelere devlet yardımı sağlanması, elbet sosyalist toplum projesinin özüne uygun, kapitalist dünyaya göre çok ileri birer adım. Ancak, bu adımların atılmasında ilkesel yaklaşımdan çok nüfus artışı ihtiyacının rol oynadığını gizleyemeyiz. Nitekim nüfus sorununun az çok bir dengeye oturduğu sonraki yıllarda "fiili evlilik" kurumunun kaldırılmış, teşviklerin durdurulmuş ve boşanmanın maddi ve manevi açılardan güçleştirilmiş olduğunu görüyoruz.

Yasanın 1. maddesi de aynı mantıkla kurulmuş: "*Komünist ahlak ilkeleri üzerinde temellenen Sovyet ailesinin daha da güçlendirilmesi; Kadın-erkeğin gönüllü evlilik birliği ve her türlü maddi kaygıdan uzak sevgi dostluk ve saygı duyguları üzerine kurulması; Çocukların anavatana bağlılık, emeğe karşı komünistçe tutum ve komünist toplumun yaratılmasına etkin katılım ruhu içinde toplumsal eğitimle organik bir uyum içinde yetiştirilmesi, aileye karşı sorumluluk duygusunun geliştirilmesi...*"

Açıkça görülüyor ki; yasanın merkezinde de aile ve çocuk var. Böyle olunca kadının durumu ikisine göre tanımlanıp düzenlenecek ve ikisine bağımlı yaşamaya devam edecektir. Komünist ahlak, aşk ve saygı gibi unsurlar ise işin süsü, sosu ve geçici yol arkadaşları olmaktan ileriye gidemeyecektir.

1945'te 280 bin bekâr anne devlet yardımı talebinde bulunuyor. 1950'de 1 milyon 700 bin anne, 1957'de 3 milyon 200 bin anne talepte bulunuyor. Doğan çocuklar için konulan ödül miktarları da ayrı bir problemi yansıtıyor. Kız çocuklar için 100, erkek çocuklar için 150 ruble ödül konuyor.

1967'de 104 bin kahraman ana, 260 bin 1. dereceden, 669 bin 2. dereceden, 1 milyon 528 bin 3. dereceden analık madalyası alıyor. Bekâr anneler pek çok ayrıcalığa sahip. Başvuru halinde devlet çocuğun bakımını üstleniyor. Ama isterse bekâr anne çocuğunun bakımını ücret alarak 12 yaşına kadar üstlenebiliyor. Bu ayrıcalıklardan yine de erkekler yararlanabiliyor. Evli erkekler ahlaki, yasal ya da mali yükümlülük almadan bekâr kadınlarla birlikte olup çocuk yapmaya katılıyorlar. Kadınlar onlara karşı babalık davaları açmıyor ama toplumsal mutsuzluk ve yozlaşma artıyor. Sonrası toplumsal sorunların yığılması, çürüme ve çözülme olarak gelişecektir.

Komünist Partisi, sosyalizmin ilkesel bir yaklaşımını göz ardı ederek kadın doğurganlığını pratik politika konusu yapmamalıdır. Zira her çocuk kadının biraz daha evde kalması, toplumsal ve siyasal etkinliklerinin kısıtlanması demek olacaktır. Toplumsal üretim gibi toplumsal ve siyasal kolektif hayata çekilmesinde zaten çok ciddi sorunlar yaşanan bir süreçte kadınların bu hayattan her uzak kalışı, sosyalizmin zaferini o kadar geciktirecektir. Kaldı ki, amaçlananın aksine, toplumsal ve siyasal ortamların dışında komünizmin geleceğine sahip çıkacak yeni kuşaklar yetişmedi. Berlin Duvarı'nı yıkan, sosyalizmin yarattığı insanlığın en yüce değerlerine vahşice saldıranlar, bu uygulamalar içinde yetişen genç kadın ve erkeklerdi. Böyle olması doğaldı, çünkü komünizm kolektif bir etkinliktir. Kimse kendi başına, toplumsal ve siyasal süreçlerin dışında komünist olamaz ve komünist kalamaz, komünist evlat yetiştiremez. Komünistlik, dünyayı değiştirme eylemine girişmeden hiç olamaz.

1990'de Sovyet sistemin çöküşünün altında kadın cinsin kaldığını, dünyanın en eğitilmiş kadınlarının, aile ve çocuklarının geçimini sağlamak üzere bir gecede uluslararası kadın bedeni-cinsellik- ticaretinin metası olabildiğini hesaba katarsak, bütün bu eleştirmeye çalıştığımız uygulamaların bu sonda çok özel payı olduğunu anlayabiliriz.

Niye, neden ve nasıl varıldı bu noktaya? Ayrıca sonuçları ne oldu? Bunlar bugün sosyalizm deneyimleriyle uğraşılırken en çok sorulması gereken sorular.

Bugün birçok olguyu bir araya getirip değerlendirdiğimizde “ailenin güçlendirilmesinin” de bir düzen tutturma kaygısıyla yapıldığını anlıyoruz. Bu ‘düzen’ ise eski düzendir ve ailenin güçlendirilmesi, kadın özgürlüğünden ödün verilmeden olmazdı. Kadın özgürlüğünü feda etmeden aile; yani koca-baba, çocuk, kadın-anne birliğinin güçlendirilmesi olmazdı. Çünkü aile dediğimiz bu çekirdek, başka şeylerin yanında kadının evsel köleliği üzerine kurulmuştur zamanında. Sovyetler’de kat edilen onca mesafe bile, henüz o evsel kölelikten çok az şey atmıştır.

Aşk Sevgi Cinsel İlişkiler

Krupskaya, konuşma yapmak üzere çağrıldığı bir fabrikada bir kadın işçinin söylediklerini, “çok katı, amacının aksine partiden caydırıcı” buluyor. Kadın ajitator şöyle demektedir: “Partiye girin, ama Partiye girdiğinizde kocanızdan ve çocuklarınızdan caymanız gerektiğini unutmayın”. Krupskaya’nın yanıtı şöyle sürüyor: “Bu türden bir ajitasyonun çok kişinin partiye katılım konusunda cesaretlendireceğini sanmıyorum. Dahası, çoğunun katılma konusunda korkutulduklarına inanıyorum. ... Ona, komünizmin bir mezhep olmadığı ve asla en haklı dürtülerin ve duyguların bastırılmasını talep etmediği yanıtı verilmeliydi. Ona; hayır, aileden caymaktan başka komünizme giden başka bir yol daha vardır.”

Krupskaya’nın yürüttüğü tartışma, özel ve genel yaşamların birbirinin karşıtı olarak ele alınmayıp birbirini tamamlayan, özelin genel içinde zenginleşerek gelişeceğine dair deneysel bir aktarım. Ama bunun bir genel doğru haline gelmesini bizzat yaşanan deneyimin engellediğini de görüyoruz. Krupskaya’nın yaklaşımı elbet doğru. Ama hayatın başka şey gösterdiğini, parti aktivisti kadınların sözlerinin tam bu gerçeği dillendirdiğini de anlayabiliyoruz.

Neden? Çünkü Rusya’nın o günkü toplumsal yaşamında partili kadınların çocuk ve aile bakıcılığından kurtulamadığını, kendilerinin bizzat bilinç ve irade gücüyle bu “yükleri” bir tarafa koymaları gerektiği, aksi durumda, yaşandığı üzere; siyasi ve toplumsal gelişmeler içinde kadın cinsin özne olamadığını görmekteyiz. Dolayısıyla o gün partili kadınların çubuğun ucunu aileden değil de partili yaşamdan yana bükmeleri, gerçek bir durumun sonucudur. Sosyalist inşa, kadın cinsin özgürleşmesinin sorunlarını öncelikli konular arasında sayıp bilinçli bir çabayla bunların çözümüne yönelebilseydi, ancak o zaman partili kadın da çocuk-eş ilişkileri ile toplumsal siyasal görevlerini kendi doğal dengesinde ele alabilir hale gelecekti.

Nitekim Sovyetler Birliği'nde çöküşün hemen öncesinde kadınların Gorbaçov'a; *"Biz artık kahraman anneler olmak istemiyoruz"* diye haykırımlarının arkasındaki gerçek tam da buydu. Zaten Gorbaçovda onlara halen süren çelişkinin üzerini örterek erkek egemen sistemin çözümünü vaat ediyordu; *"Sizi evinize, çocuklarınıza göndereceğim"*.

Buradan çıkaracağımız sonuç şudur; yolunda ilerleyememiş sosyalizm, kadın özgürlüğü alanında da –hatta öncelikle bu alanda– yozlaşarak revizyonizm durağına varmıştır. Daha önce ifade ettiğimiz gibi, revizyonist sistemin çöküşünün altında ilk kalan kadın cinsi olmuştur. Hem evdeki klasik görevlerine döndürülmüş hem de her türlü toplumsal güvenceden yoksun bırakıldığı bu yeni dönemde, böyle bir aile hayatının yüklerini karşılamak için başka yol kalmadığında, uluslararası kadın bedeni ticaretine itilmiştir.

Kollontay, yeni sürecin alt üst olmuş ilişkileri, yeni model arayışları içinde, genel toplumsallığın çıkarlarıyla özel toplumsallığın ihtiyaçlarının ilişkisini sosyalist bir görüş açısıyla çözümlemektedir. O günün somut koşullarının çok ötesinde koşulların oluşmasıyla gerçekleşebilecek olan bu yeni modeli o şöyle tarif etmektedir: *"Kan bağı yerine ortak çalışmaları, ortak ilgileri ve yükümlülükleri ile dayanışmacı bir şekilde birlik olan insanlar birlikte yaşayacak ve birbirini eğitecektir."* *"Er ya da geç, çalışma kolektifi eski geleneksel tekil aileyi çürütecek, onun yerini alacaktır."*

Genç komünist *"işimiz çok, aşka zamanımız yok"* demektedir. Fırtınalı tartışmalara konu olan *"bir bardak su teorisi"*ni anımsıyoruz... Gladkov'un Çimento romanının ve bu romandaki Daşa karakterinin yansıttığı toplumsal çelişkileri hesaba katıyoruz.

Lenin; *"bir kaosla karşı karşıyayız ve ona müdahale etmeliyiz"* diyor mesela. Devamında Lenin Clara'ya; *"Evlilik ve cinsel ilişkiler alanında proleter devrime uygun bir devrim gerçekleşmelidir"* diyor. Ama sözüne içeriğini veren anlayış eski ahlaktan farksız: *"Susuzluğu gidermek gerekir ama normal bir insan normal şartlar altında sokaktaki bir su birikintisinden su içer mi? Gençlerimizin ve pek de genç olmayanlarımızın bu yeni cinsel hayatı, bana eski burjuva randevu evlerini hatırlatıyor. Bizim anladığımız anlamda özgür aşkla ilişkisi yok."*

Birincisi; toplumsal devrimin bir bileşeni olarak, çok öngörülmemiş bir şekilde yükselen cinsel devrim herkesi hazırlıksız yakalamış, şaşkınlık parti üst yönetimlerinde duruma karşı bir propaganda geliştirmeyi gerektirecek kadar da öfke uyandırmıştır. Engels'in girişe aldığı sözlerinin (*"Her büyük toplumsal harekette, önce cinsler arası ilişkiler alt üst olur"*) devrim yapanların gündemine giremediğinin en büyük kanıtıdır bu. Sosyalist

devrim en başta cinsiyet çelişkisinin kendini açığa vurduğu an; cinsiyet devrimi anı ve bunun bilincinde olmayan liderler, Komünist Partisi ve diğerleri...

O günden yansıyanlar (ve sonraki gelişmeler) gösteriyor ki, devrimin liderleri henüz o ilk zamanda genel olarak cinsel devrimi algılamaktan uzak görünüyorlar. Cinsel devrimin cinsel ilişkiler boyutunda özgürce gelişebilmesi için daha çok zamana ve zemine ihtiyaç olacaktır, tabii her şey yolunda gidebilseydi.

Jenotdel'in son başkanı Smidova'nın sözlerinin açığa vurduğu vahim bir gerçek daha var; cinsel özgürlüğü Rusya'da erkeklerin cinsel zevklerini doyurmanın yolu olarak kullanmaları, kadının bu kez de "cinsel devrim" bahanesiyle ezilmesidir. Belgelerde, genç kadınların kayıt yaptırmak zorunda oldukları evlilik büroları ve kendilerini beğenen erkekleri reddetme hakkına sahip olmamaları gibi uygulamalara bakınca, bir devrim ancak bu kadar ters yüz edilebilir diyor insan. Boşanma özgürlüğünü erkeklerin kendi lehlerine çevirdikleri bir zaman diliminde faturayı tabii ki pek çok biçimde kadınlar ödeyecekti; çocuklarıyla terk edilmek ya da kürtaj komisyonlarına hesap vermek. Ama bu sonuncusuna gerçekten de pes demek gerekiyor.

Ekim gibi dünyayı sarsan, insanlığın yolunu ve kaderini değiştiren bu büyük devrimin Rusya'nın toplum yapısında hemen ve doğrudan cinsler arasındaki ilişkileri özgür ve eşit, üstelik adil bir temelde kuracağı elbet beklenemezdi. Fakat sonuçtan başa doğru bakınca, devrimin sonraki evrelerinde, özellikle geriye dönüşte kadın cinsin gerçek zeminini bulup özgürleşememesinin payının büyük olduğunu teslim etmek gerekiyor.

Siyaset alanında kadınların katılımı:

Sovyetlerde kadınların temsil oranları yaklaşık yüzde 25-30 arasında oynuyor. Parti'de kadınların temsilindeki durum bunun çok gerisindedir. 1926 yılında Komünist Enternasyonal'e sunduğu raporda kadın üye sayılarını şöyle: 1925 yılında kadınların toplam parti üyelerine oranı; yüzde 10,3. 1926'da yüzde 12,8. Kadınların partideki sınıfsal bileşimi de şöyle: Yüzde 59'u işçi kadınlar, yüzde 15,2 köylü ve memur kadınlar, yüzde 25,8 diğer kategorilerde sayılan kadınlar oluşturmaktadır.

SBKP'nde kadın üye sayıları hakkında bir istatistikte şu veriler var:

1898'deki 1. Kongre'de bildirilen kadın üye oranı yüzde 15. 1918'deki 7. Kongrede yüzde 7,9; 1924 yüzde 9, 1925 yüzde 10,3; 1927 yüzde 13; 1930 yüzde 14; 1934 yüzde 14; 1939 yüzde 21; 1952 19. Kongre yüzde 22.

Yuvarlak rakamla her dört erkeğe karşılık bir kadın komünist partiye üye oluyor, o da 1952'de.

Parti kongrelerine katılan kadın delege sayıları ve oranları da şöyle:

6. Kongre (1917); 161 delegenin 10'u kadın (yüzde 5,7),

8. Kongre (1919) 296 delegenin 9'u kadın (yüzde 3), 9. Kongre'de 502 delegenin 28'i kadın (yüzde 5,3), 10. Kongre (1921) 905 delegenin 33'ü kadın (yüzde 3,5), 1922 de 671 delegenin 16'sı kadın, 1924'te 1114 delegenin 51 kadın (yüzde 4,4), 1930'da, 1113 delegenin 155'i kadın (yüzde 13,9), 1952'de 1192 delegenin 147'si kadın (yüzde 12,3).

1912-1952 arasında kadınların Merkez Komitesinde temsil oranları şöyledir:

1912 Krakov Konferansı 7 asil MK üyesi kadın yok, 5 yedek üye, biri kadın.

1917 Konferansı 9 asil üyenin biri kadın, yedek üyelerde kadın yok.

1917 kongresinde 21 asil üyenin ikisi kadın, 9 yedek üyenin ikisi kadın.

1918'de 15 üyenin ikisi kadın, 1919'da 19'un 3'ü kadın, 1920'de 20 asil üye, hiç kadın üye yok, 12 yedek üyenin 2'si kadın. 1925-1926 ve 1934'te MK'de üçer kadın üye var. 1939'da MK'ne asil ve yedek hiç kadın üye yok. 1952'de 125 MK asil üyesinin sadece 2'si kadın, 110 yedek üyenin 6'sı kadın!

Yönetme işinin erkek işi olarak kaldığını bu kadar çarpıcı başka ne anlatabilir ki?

Bir komünist partisinin en üst yönetim organında kadın üye sayısının bu kadar düşük olması, kadın üyelerin Merkez Komitesi üyelik düzeyinin gerisinde olmaları gibi gerekçelendirilebilir belki. İyi de bu geriliği aşmak için bu parti ne yaptı, diye de sormak gerekir.

20. yüzyılın en büyük devrimi ve önderliği, cinsiyet çelişkisini –öncekiler gibi– temel toplumsal çelişkilerden biri olarak kavramamış ve devrim programına bu çelişkinin çözümünü, cinsiyet devrimi; kadın devrimi olduğu gerçeğini koyamamıştır. Yaşanan ve yaşanmayan her sorunu, bu temel gerçeğin ışığında bir kez daha gözden geçirmek gerekiyor.

Sosyalist devrime ve sosyalizmin kuruluşuna bir kadın devriminin eşlik etmesi gerektiğini, bugünden bir kadın devrimi fikriyle (programı, stratejisi ve örgütlenmesiyle) hareket etmeden, kadınların siyasetin merkezine çekilmesini özel olarak örgütlemekten kadın cinsin özgürleşemeyeceğini de herhalde bu sonuçlara bakarak anlayabiliriz. Yine bu gerçeğin, dünyayı sarsan Ekim Devrimi ve ilk sosyalist kuruluşun yenilgisinde önemli bir etkisi ve katkısı olmalı. Daha doğrusu, sosyalizm ilk deneyiminde yenildiyse, başka bir dizi nedenin yanında en çok da Lenin'in dediği gibi, kadın cinsin özgürleşememesi ilk sırada olmalı.

Son Not:

Kadın Sorunu Üzerine, İnter Yay.
Kapital, C.1, s. 541, Sol Yay.

Siyasal Yazılar, Oy Hakkının Önemi, Belge Yay.

Ailenin, Özel Mülkiyetin, Devletin Kökeni, Önsöz, Sol Yay.

Engels, age, sf. 96

3. Enternasyonal'de Kadın Sorunu, 3. Kongre'ye sunulan rapordan.

Sosyalist Ekim Devrimi ve Kadınların Kurtuluşu, Gül Özgür, İnter Y., s. 290

Marksizm ve Cinsel Devrim, s. 306

Türkiye'de bu konudaki yazı ve kitaplarda sıklıkla kullanılan "Jenotdel" teleffuzu doğru değildir. Jenotdel, **Женский отдел (Jenskiy Otdel)** yani Kadın Bölümü'nün kısaltılmış ifadesidir. Kaynak: HYPERLINK "<https://en.wikipedia.org/wiki/Zhenotdel>- "<https://en.wikipedia.org/wiki/Zhenotdel>- ed. notu
Sosyalist Ekim Devrimi ve Kadınların Kurtuluşu -Belgeler'de yer alan yazısı.

Age, İşçi Köylü Kadınlar Arasında Çalışma Üzerine, sf. 12

Aktaran; SED ve Kadınların Kurtuluşu, c.1, s. 134

Sosyalist Ekim Devrimi ve..., İşçi Kadın Delegeleri toplantısı notlarından.

Marksizm ve Cinsel Devrim

Kadınların Kurtuluşu, Lenin ile Söyleşi

Veriler: Sosyalist Ekim Devrimi ve Kadınların Kurtuluşu...

Neden Sosyalizmde Israr?

Semiha Alankuş-30 Mart 2025

Özgür kadın, özgür toplumun yaratıcısıdır. Bu yüzden kadın özgürlüğü mücadelesi, sosyalist hareketin, sosyalist toplumun tam da kalbidir

Dünya tarihinin en temel tartışmalarından biri, insanın nasıl bir toplumsal düzende yaşayacağı sorusu olmuştur. Yüzyıllar boyunca farklı sistemler denenmiş, uygarlıklar yükselip yıkılmış ama geriye hep aynı soru kalmıştır: İnsan ne için yaşar ve nasıl yaşamalıdır? İşte sosyalizm, bu soruya verilen en köklü ve insani cevaplardan biridir. Çünkü sosyalizm, insanı yalnızca üreten, tüketen, yaşayan bir canlı olarak değil; onuru, eşitliği ve özgürlüğü hak eden bir varlık olarak görür.

Bugün dünyada yaşanan eşitsizlikler, savaşlar, iklim krizi, işsizlik, yoksulluk ve yabancılaşıma, insanı insan olmaktan uzaklaştıran bir sistemin ürünüdür. Kapitalist modernite, insanı meta haline getirirken; sosyalizm, insanı insan yapan değerleri savunur. Bu yüzden sosyalizmde ısrar, insan olmakta ısrardır. Neden mi? Çünkü kapitalist modernitenin temeli özel mülkiyet ve kâr hırsıdır. Her şeyin bir fiyatı vardır, insan emeği de dahil. Birey, bu sistemde ya sermaye sahibidir ya da emeğini satarak hayatta kalmaya çalışan bir araç. İnsan, ürettiğinin sahibi olamaz, emeği başkasının zenginliğine hizmet eder. Zaman içerisinde oluşturulan çarpık sistem ne kadar saklanmaya, üzeri örtülmeye çalışılsa da yaşadığımız çağda özellikle de günümüz dünyasında bu çarpıklık daha da görünür hâle gelmiştir. Zira sadece Birleşmiş Milletler verilerine göre bile dünya nüfusunun yüzde 1'i, dünya servetinin yüzde 50'sinden fazlasına sahiptir. Öte yandan her

gün 25 binden fazla insan açlıktan ölüyor. Bir tarafta lüks içinde yaşayan milyarderler, diğer tarafta ise temel ihtiyaçlarını bile karşılayamayan milyarlarca insan... Dolayısı ile kapitalist modernite, insanı bu uçurumun kenarında yaşatır. Bir yanda fazla üretim, israf ve çevre katliamı; diğer yanda açlık, işsizlik ve umutsuzluk. Çünkü kapitalist modernite sistemi için; insan değil, kâr önemli ve esas olan da budur.

Buna karşı sosyalizm, insanı bir meta değil, değerli bir varlık olarak görür. En temel iddiası, üretimin insan ihtiyaçları için yapılması gerektiğidir. Eğitim, sağlık, barınma, ulaşım gibi temel hakların devlet güvencesinde, ücretsiz olması sosyalizmin kırmızı çizgisidir. Çünkü insan ancak bu haklara eşit şekilde ulaşabildiğinde gerçek anlamda özgür ve onurlu olabilir. Sosyalizmde her birey emeğiyle topluma katkı sağlar ve ürettiğinin karşılığını alır. Kimse aç kalmaz, kimse sokakta yatmaz, kimse sağlık hizmetine ulaşamadığı için ölmez. Bunu ilk çıkışında da “herkesten yeteneğine göre, herkese katkısı kadar” şeklinde formüle etmiştir. Tam yeterli bir tanımlama olmasa da o günün koşullarına göre bu şekilde ifade edilmesi önemli olmuştur. Çünkü kapitalist modernite bireycilik üzerine kuruludur. Rekabetin kutsandığı, başkası pahasına kazanmanın meşru sayıldığı bir düzen yaratır. Oysa sosyalizm bunun tersine, dayanışmayı ve kolektif-komünal yaşamı esas alır. Zira insan ancak başkasıyla birlikte insandır. Sosyalizm, bireyin toplumdan kopuk değil, toplumun bir parçası olduğunu vurgusu yapar ve bunu esas alır. Dayanışma kültürü, sadece ekonomik anlamda değil; kültürel, sosyal ve duygusal olarak da insanı besler. Sosyalizm, insanları birbirine düşman eden sınıf ayrımlarını ortadan kaldırarak, birlikte üretmenin ve birlikte yaşamının imkanlarını oluşturur.

Günümüz Dünyasında Sosyalizm İhtiyacı

Bugün kapitalist modernite sisteminin, yarattığı krizler insanlığı uçuruma sürüklüyor. İklim krizi kapıda, küresel ısınma durdurulamıyor; çünkü kapitalist modernite doğayı sınırsızca tüketmek üzerine kurulu. Savaşlar, göç dalgaları, gelir adaletsizliği her geçen gün daha da büyüyor. Birleşmiş Milletler’in raporlarına göre dünya genelinde 800 milyondan fazla insan açlık sınırında yaşıyor. Öte yandan dünyanın en zengin 10 kişisi, sadece pandemi döneminde bile servetini ikiye katladı. Bu tablo, kapitalist düzenin insan hayatını nasıl değersizleştirdiğinin en net göstergesidir. İşte tam da bu yüzden sosyalizm artık bir seçenek değil, bir ihtiyaç hatta bir zorunluluktur. Geleceği olan bir toplum, insanı ve doğayı koruyan bir sistem kurmak zorundadır. Bu açıdan da bakıldığında sosyalizm “romantik” bir hayal değil, insan olmanın en doğal sonucudur. Çünkü insan yalnızca kendini değil, başkasını da düşünür, düşünmek zorundadır. İnsan emeğinin karşılığını almak, onuruyla yaşamak ister. Toplumun geleceğine dair sorumluluk duyar. Bundan

dolayısıdır ki bugün sosyalizmde ısrar etmek; savaşlara, sömürüye, eşitsizliğe, doğa katliamına, yoksulluğa karşı “Artık yeter” demektir. Daha adil, daha yaşanabilir, daha insanca bir dünya mümkün demektir. Yani sosyalizmde ısrar, insanın insan kalma mücadelesidir. Onurlu, eşit, özgür bir yaşam için verilen bu mücadele, insanlığın vicdanıdır. Sosyalizm insanı, insan yapan değerlerin; eşitliğin, adaletin, dayanışmanın ve emeğin savunusudur.

Yeni Bir Soluk

Tam da burada Abdullah Öcalan’ın düşünceleri, sosyalist mücadeleye yeni bir soluk ve zemin kazandırır. İnsanlık tarihinin en temel kavgasını; devletli uygarlıkla demokratik toplum arasındaki kavganın, mücadelenin ifadesi olarak tanımlar. Kapitalist modernite, bu devletli uygarlığın en yeni formudur ve insanı, toplumu ve doğayı sürekli bir kriz ve yıkıma sürüklemektedir. Abdullah Öcalan, bu çıkmazdan kurtuluşu “Demokratik Toplum” modeliyle tarif eder. Bu model, klasik sosyalist devletçilik anlayışını aşarak halkların yerel meclisler, komünler ve kadın öncülüğünde doğrudan demokrasi temelinde örgütlenmesini esas alır. Ve sosyalizmi demokratik ekolojik, kadın özgürlükçü bir toplumsal form olarak yeniden tanımlar. Yine “Kapitalist modernite insanı, doğayı ve toplumu parçalayarak kendine bağımlı kılmıştır. Özgür insan, özgür kadın ve özgür toplum yaratılmadan ne eşitlik ne de adalet mümkündür” tespiti kapitalist modernitenin insanı ve toplumu nasıl bir duruma getirdiğini ve alternatifinin ne olması gerektiğini ifade eder. Bu perspektiften bakıldığında sosyalizm, sadece sınıf temelli bir mücadele değil; aynı zamanda kadınların özgürleştiği, doğanın sömürülmediği, halkların birlikte eşit bir şekilde yaşadığı bir sistem arayışıdır. Yani “Kadın özgürlükçü bir toplum yaratılmadıkça gerçek anlamda sosyalizmden söz edilemez.”

İnsan Kalabilmenin Onurlu Yolu

Dolayısıyla sosyalizmde ısrar, aynı zamanda kadın özgürlükçü bir yaşamı, ekolojik bir toplumu ve demokratik halk iradesini savunmak anlamına gelir. İnsanca, eşit ve özgür bir yaşam için sosyalizm ve onun evrensel değerleri en güçlü çıkış yoludur. İnsan kalabilmenin, onurlu bir yaşamı savunmanın başka bir yolu yoktur. Çünkü bu sistemde kadının kimliği ve emeği görünür olur, erkek egemen akıl-ahlak dönüştürülür, doğa ile uyumlu yaşam esas alınır, demokratik yönetim biçimi ile halkların iradesi, eşit yaşamı güçlenir. Son tahlilde buradan bakıldığında kadın özgürlüğü, sosyalizminin temel direğidir. Kadın ideolojisini merkeze almayan hiçbir hareket ne kalıcı olabilir ne de gerçek anlamda özgürlük yaratabilir. Özgür kadın, özgür toplumun yaratıcısıdır. Bu yüzden kadın özgürlüğü mücadelesi, sosyalist hareketin, sosyalist toplumun tam da kalbidir.

Öncesi ve Sonrası

Yüksel Mutlu-30 Mart 2025

“Bugünlerden geriye, bir yarına gidenler kalır. Bir de yarınlar için direnenler” Adnan Yücel

1980 öncesi ‘78 gençliği neler yaşadı? Bugünün gençleri veya bunu yaşamayanlar bu kuşağı nasıl anlamalı? Dergi’nin bu sayısına böylesi bir tarihsel süreci yazarken koca bir tarihi gençliğimizi, ideallerimizi, devrim ve sosyalizm mücadelemizi kısacık yazıyla ifade etmek elbette mümkün olmayacaktır. Doğaçlama ve yaşanmışlıkları anlatacağımız kısa makaleden dolayı okuyanlardan özür dilemeliyim.

Her şeyden önce ‘78 kuşağı Faşist diktatörlüğün ülkedeki en ağır baskıcı koşullarında devrimci mücadele yürüten bir kuşaktı. Bir taraftan dışa dış bir mücadele yürüten gençlik, kadın, işçi ve emekçiler, dünyadaki farklı devrimci hareketlerden etkilenecek şekilde ülkede bu doğrultuda ideolojik politik mücadele yürütüyorlardı.

Kuşkusuz Türkiye sol hareketi reel sosyalist pratikleri örgütsel mücadele süreçlerinde rehber aldıkları ya da etkilendikleri ideolojik merkezin eksikliklerini de beraberinde örgütsel süreçlerine taşıyacaktı.

Örneğin, günümüzde yoğunca tartışılan ulusal sorun, kadın sorunu, ekoloji sorunu, inanç sorunu vb. gibi günümüzde yakıcı olan sorunlar devrim sonrasına ertelenmişti.

Türkiye’de Kürtler, Aleviler, kadınlar, emekçiler, yoksul genç kuşaklar o dönem etkilendikleri örgütlerde mücadele ediyorlardı. Gözünü budaktan sakınmayan sisteme kafa tutma cesareti göstermiş zıpkın gibi gençlerdik. İnançlıydık o dönem devrimci bilinçle donanmış ve halka devrim borçluyduk. Tartışıyorduk devrim kırlardan kentlere mi? yoksa kentlerden mi köylere? olacak. “Tam Bağımsız Türkiye, Faşizme Ölüm, Halka Hürriyet” diyerek sokakları inletiyorduk.

Mesela Mark’sın, Lenin’in kitaplarını ezberliyorduk ve toplantılarda konuşmalarımızda örnek vermezsek yeterli olmazdı... Sosyalizm gelecek biz dünyaya örnek olacaktık, inançlıydık, risk almıştık, sakınmayan, arkasına bakmayan dolu dizgin koşanlardık, bunu kimimiz canlarıyla ödedi, kimisi işkencelerde katledildi geriye anıları mücadeleleri ve adanmışlıklarına bağlılığımız kaldı.

Bize ait olanı anlatmak! Daha önce ifade ettiğim gibi reel sosyalist öğretiyi tartışılmaz, tapınma derecesinde secde edilirdi ve tartışmadan korkulurdu. Ülkede en yakıcı sorunlardan biri olan kadın meselesi örgütsel ortamlarda tartışılmaz. Zira tartışılrsa da Feministlikle ‘suçlanma’, ‘dışlanma’ kaygısı kadınlar tarafından dile getirilmese de yaşanırdı.

Kadın meselesinde yeterli bilinç olmasa da cılız itirazlar, ayak diremelerimiz örgüt içinde dışlanma korkusu yaratırdı. Erkeklerin kadınları görmeme hali kadınların örgüt içinde edilgen ve erkeklerin ardılı bir ortam yaratmaktaydı. Başucu kitabımız “Kadın ve Sosyalizm” okuyup erkeklerle tartışmaya açtığımızda “yoldaş güçlerimizi bölmeyelim, devrim olduğunda zaten hepimiz kurtulacağız kadınlarda özgürleşecek” denirdi.

O zaman ben de kadın yoldaşlarım da geri adım atmak zorundaydık. Çünkü devrimin yakın olduğuna inanıyorduk. “İnanmayacaksınız haftaya devrim olacak” diyen arkadaşlarımız bile vardı. O zamanlar sanırım ben daha temkinliydim “yok haftaya devrim olmaz ama, belki seneye devrim olur” diye bir opsiyon koyuyordum.

Deneyim önemli bir şey gençlere masal gibi geliyor inanmıyorlar bir gün çocukluğumla ilgili bir konuyu anlatırken oğlum “anne sanki masal gibi” demişti sahiden yaşadıklarımız neydi? O zulüm neydi? İşte bu yüzden deneyimin bunca yıl geçse de insanı dipdiri tutan, sahici bir yanı var. Ama aynı zamanda eski sahici bir mirasta denebilir. Bir şeyin hem

anlatıcısı olmak hem uygulayıcı olmak, özgürlük ve eşitlik mücadelesi için adım atmış olmak ve epeyce şekli değişse de halen mücadeleyi bırakmayanlar olarak bu yola gururla devam etmek, zaman alsa da, varacağımız güzel yerin habercisidir.

Birçok sorun gibi kadın sorununu devrim sonrasına erteleyen anlayışa yabancı değildik. Hiyerarşik, erkek aklı biz kadınları erkeklerin yardımcısı gibi görüyordu. Deli dolu ama cesur genç kadınlardık, korkusuzduk, erkek yoldaşlarımızın, birçok sorun gibi kadın sorununu devrim sonrasına erteleyen anlayışına yabancı değildik. Yaşananlar, yaşamayı hayal ettiklerimiz, süreçte çatışır haldeydi. Biz kadınlara biçilmiş kıyafeti kabul etmiyorduk ancak bununla mücadele de kolay olmuyordu. Bunun için önce ciddi bir kadın bilinci de gerekiyordu “devrim sırasında yaşamamız gerekeni, egemen erkeğin devrim sonrasına bırakma” planları vardı.

Erkek egemenliğini, kadına yönelik şiddeti hem annelerimizin çektiği acılardan biliyorduk hem de kendimiz yaşıyorduk.? Oysa biz annelerimiz gibi olmak istemiyorduk annelerimizin yaşadığı şiddetin tanığıydık, darbe sonrası bazı kadınların devrimci olduğu için zorla evlendirildiklerini biliyoruz.

Koskoca 42 yıl oldu. ‘Devletten kaçtık’ fakat erkek egemenliğinden, eril anlayıştan; evimizde, örgütlendiğimiz partilerde kaçamadık. Fakat hala kadın özgürlüğü için mücadele etmeye devam ediyorum/ediyoruz. Aslında Devrim yapmayı beklerken karşı devrime maruz kaldık diyebiliriz. Tabii 12 Eylül bizim için milat oldu, sanki M.Ö ve M.S gibi, darbe sonrası ayrı bir travma tabii oraya girmeyeceğiz, ancak 12 Eylül 1980 askeri darbesi yeni kuşaklara hiç unutamayacakları bir hafıza oluşturdu bu ülkede.

Uzun yıllar sonra arkadaşlarımızın kesik kesik anlattıkları işkence sahneleri, hapishanelerden çıkanların yabancısı oldukları hayatlar, evli arkadaşlarımızın eşlerinden ayrılma hikayeleri... Solcu oldukları için evlatlıktan reddedilenler, ya da sessiz sedasız kendini mutfağa kapatan kadınlar, öte yandan devrimci oldukları için aileleri tarafından gurur kaynağı olan evlatlar bunların hepsi bu kuşağın travmaları ve deneyimlerimizdi.

Bu anlatılanlar yeni kuşaklara masal gibi geliyorsa ve günümüz siyaseti, hala erkek egemense, hapishaneler kadınlarla doluysa, kadın-erkek eşitliğini sağlayamamışsak daha çok çalışmak, daha çok mücadele etmemiz gerekiyor.

1980’deki askeri darbe sonrası hiçbir şeyi unutamayız; yaşadıklarımız, insanca bir yaşam için hayat zorluğu içerisinde çekip çıkardıklarımızla oluşturduğumuz mücadele alanına

yapılan saldırıyı... Tüm harçlıklarımızla aldığımız kitapları yakmak zorunda olmanın ağırlığını, ağlayarak banyo kazanında kitap yakmanın ne demek olduğunu bilenlerdenim.

Biz bu ülkenin gençleri olarak daha güzel, adil, eşit bir dünya izinin peşine düştük. Devrimcilik bizi biz yaptı bu en güzeliydi.

Yaşadığımız acıları, üzüntüleri, mücadele bayrağını 68 kuşağından devralmıştık fakat kanımca onlar bizden şanslıydı.

Ve 12 Eylül öncesi Türkiye’de büyük bir toplumsal zenginlik, enternasyonal bir duruş, inanış vardı. Kadınlar mücadelenin her yerinde; gecekonduarda, mahallerde, fabrikalarda, sokaklarda büyük bir direniş gösterdiler.

Bugün kadınlar olarak o günlerden, o dönemden gelen mücadele mirası Türkiye kadın hareketine yol gösterdi. 12 Eylül Darbesi sonrası sokağa çıkmayı ilk başaranlar kadınlar oldu. Bu hedefler bence bugün de değişmedi büyüdü, devrim ve sosyalizm kadın özgürlüğü hedeflerimiz daha örgütlü geçmişten çıkardığımız, çıkaracağımız derslerle devam ediyor.

12 Eylül’de kadınların verdiği büyük direniş ve mücadele yıllar sonra kitaplaştırıldı. Cezaevinde kalan, işkence gören kadınların anlatıldığı ve bu kadınların yaşadıklarını anlattığı kitapların arasında ‘UnutaMAMAK 12 Eylül Kadınları’, ‘Ateşe Uçan Pervaneler’ ve ‘Kaktüsler Susuz da Yaşar’ yer alıyor genç kadınların bu hafızayı okumaları önemli. Günümüz koşullarında umut verici olan mücadelenin büyüterek sürmesidir.

İsyan Sessizce Gününü Bekler

Oya Açan-30 Mart 2025

‘Gençlik gelecektir’ diyoruz haklı olarak, ama bu gelecek farklı tür ve tonlardaki ırkçı, faşist düşüncelerle enfekte olmuş cinsiyetçi, nihilist, hedefsiz bir gençlik kitlesiyle kurulamaz

Yaprak kımıldamaz bazen, yıllar geçer... “Ne zaman ayağı kalkacak bu insanlar, daha ne olmasını bekliyorlar” yakınmaları duyulur sağda solda herkesin hoşnutsuzluğuna tercüme edilebilir cümlelerle. Mayalanmaktadır oysa derinden akan nehirlerde öfkenin beslediğı isyan...

Son bir haftadır Türkiye’de yaşananları bu sayfanın okurlarına uzun uzadıya anlatmaya gerek yok. Burjuvazi ve iktidarının “i cepheyi güçlendirme” söyleminin bütün uygulamalarının kimi zaman adım adım kimi zaman da hayli telaşlı -ve elbette sürtünmeli- bir tarzda devreye sokulmaya çalışıldığına tanık oluyoruz.

Yıllardır işçi ve emekçilerin hayatlarını cehenneme çeviren saldırılar, işsizlik ve yoksulluk yanında umutsuzluğu ve gelecekte duyulan kaygıları büyüttü, öfkenin taşlarını döşedi. Bunun hayatın akışına denk sonuçlarına tanık oluyoruz. Günlerdir ‘yeni bir halk isyanının başlangıç adımlarını yaşıyoruz’ demek çok yanlış olmaz.

İstanbul belediyelerine yapılan ve CHP’yi hedefleyen saldırı asıl olarak toplumu korkutup sindirme amaçlıydı. Politik bir iddiası ve ‘muhalif’ bir duruşu olmayan insanların bile aylar öncesinden başlayarak birer birer tutuklanmasıyla örüldü bu yıldırma hamleleri...

Hedefleri “iç cepheyi güçlendirmek”ti!.. Bunun bir ayağını korkutup sindirmek oluştuyordu, diğer ayağını ise toplumsal muhalefet cephesindeki çatlakları büyütüp derinleştirmek. En başta da Kürtlerle CHP tabanı arasındaki çatlakları büyütme hedefi geliyordu.

Günlerdir hız kesmeyen sokak eylemleri ne mitinglere sıkıştırılabildi ne de 2 bine yakın işkenceli gözaltına, yüzlerce tutuklamaya rağmen -şimdilik- geriletilebildi. Belli başlı bütün üniversitelerin öğrencileri militan boykotlarla öne sürdü taleplerini. Barolar, akademisyenler, öğretim üyeleri, eğitimciler ses yükseltti: Hak, Hukuk, Adalet!

Eğitim-Sen’in bir günlük iş bırakması anında tutuklama ve ev hapisleriyle yanıtladı. Otomatiğe bağlanmış mahkeme kararları ‘buna değdi buna değmedi’ bile değil, ‘hepsine değmiştir’ denilerek verildi; gazeteciler, mücadeleci sendikacılar birer ikişer gözaltına alınmaya başlandı.

Eylemcilere, özellikle de kadın eylemcilere* yönelik saldırganlığın görsellerle de gün yüzüne çıkan örneklerine tanık oluyoruz. Daha beterini uygulamaya da yönelebilirler, bunun dozajını biraz da hareketin seyri ve temposu belirleyecek. Sertleşerek mevcut kitleyi o an için zapt etseler bile sonrasında kitlenin büyümesine engel olup ol(a)mayacaklarını kendileri dahil kimse bugünden kestiremez. Katliama kadar uzanabilecek sürecin daha önce çok sayıda örneğini yaratmış faşist bir devletten bahsediyoruz. Ne var ki, süreç ve olasılıklar her zaman birbiriyle özdeş olmaz. ‘Toplum mühendisliği’ dersinde dirsek çürütmüş faşist iktidar bloku bütün bunları hesap etmiş olmalı.

Onların şimdiki umudu, 9 güne çıkardıkları bayram tatilinde... Bakalım, yaşayıp göreceğiz.

Öfkenin bileşkesi, yan yana yürüyen kitlenin unsurları

İsyanın başını gençler çekiyor ve meselenin İmamoğlu olmadığı biliniyor artık. Sokaklara akan milyonlar ekonomiden siyasete, talandan rüşvete, çeteleşen devletin hayatlarını zindana çeviren kararlarına, tek adam rejimine “artık yeter” demek için sokaktalar. İktidarda kalmak için yıllardır enva-i çeşit dalaverayı çevirdiklerini bildikleri gözünü kâr ve rant hırsı bürümüş bu iktidarın öyle seçimle-sandıkla gitmeye niyetinin olmadığını görmenin öfkesidir kitleleri eyleme geçiren. Bu anlamda sol’un önemli bir kesimini de etkisine almış olan ‘sandık fetişizmi’ne rejim kendi eliyle ağır bir darbe indirdi. “Çözüm sandıkta değil sokakta!” sloganı gösterilerin temel sloganı haline geldi.

Sol'un bütün bileşenleri anında sokakta belirdiler, polisle çatışmalarda en önde yürüdüler. Fakat bu, olumlu anlamda boy göstermenin ötesine geçmedi; öncü bir rol oynandığı anlamına gelmiyordu. Bütün zayıflığına rağmen sokağı terketmeyen sol daha ilk günlerde polis eliyle toplanınca sokaklar deneyimden de iyice yoksun kaldı. Üstelik öfke çok bileşenli, kitle alabildiğine heterojendi. Bunun yansımalarını da atılan sloganlardan taşınan pankartlara kadar birçok alanda rahatsız edici olmanın da ötesinde yer yer mide bulandırıcı biçimlerde kendini gösteren zıtlıklar şeklinde gördük.

Ruhsuzlukla militanlık yan yanaydı, ırkçı fanatizm ve gözü dönmüş Kürt düşmanlığıyla herkes için eşitlik ve adalet talebi yan yanaydı. Değişik kentlerde toplanan kitlelerin neredeyse yarısını kadınlar oluşturduğu halde özellikle İstanbul ve Ankara'da kendisini en aşağılık biçimlerde kusan eril zihniyet yan yanaydı...

Bu lekeleri ne görmezden gelmek mümkün ne de isyanı salt bu yönere indirgemek. Ne bunlara kayıtsız kalınabilir ne de bu çelişkili tabloyu doğuran toplumsal-siyasal gerçeklik gözden kaçırılabilir.

Yirmi yılı aşkındır yürütülen bir toplum gerçekliği var önümüzde. Hareketin şu anki sürükleyici gücü olan gençler gözlerini açtıklarında bu rejimle karşılaştılar. Ne iş ne aş ne sağlık ne eğitim ne de gelecek umudu var ufuklarında... Şovenizm çok taraflı sistematik bir çabayla boca edildi bu kitleye. Şimdi, barındırdıkları bütün defolarla sokaktalar!

Gençlik ve Sokak...

Hareketin omurgasını oluşturan gençlerin hepsi gözlerini AKP iktidarı döneminde açmışlar dünyaya. Sayıları 10 milyonu aşan gençlik kitlesi, neoliberalizmin kışkırttığı bireyci felsefe ve tüketim alışkanlıklarıyla yoğrulmuş. Üstelik büyük bir çoğunluğu özlemini duydukları nesnelere ulaşma imkanından uzak, amaçsızlaşmayı ve gelecek korkusunu en derinden yaşayan oldukça karmaşık bir kütle özelliği gösteriyor. Yıllardır sadece iktidardaki gerici faşist koalisyon ortaklarının değil CHP içerisinde de etkin Kürt düşmanı şoven milliyetçilerden Zafer Partisi'ne, kendisini sol'da gösteren TKP'sinden HKP'sine kadar milliyetçiliğin enva-i çeşidinin manipülasyonuna maruz kalmışlar.

Bu heterojen kütlenin en tipik özelliği değer oluşturma güçlüğüdür. Anlamların, ilişkilerin, metaların, kısacası her şeyin ışık hızıyla tüketildiği bir anlamsızlık dünyasıdır çoğunlukla söz konusu olan. Beklentisizliğin, çaresizliğin, işsizlik ve yok sayılmanın, anlık hazların pençesine alınıp geleceksizle damgalanmış onlar.

“Bu gençlerin etkilendiği siyasi görüşler ‘seküler milliyetçilik’ başlığı altında toplanıyor. ‘Seküler milliyetçilik’ denilen şeyse bildiğimiz ırkçı faşizm. Homojen değil ama temel eksenlerini esas olarak Kürt ve göçmen düşmanlığı oluşturuyor. Bu heterojen bileşim CHP’nin ulusalcı kanadı, MHP’den kopmuşlar (İYİP, Zafer Partisi ve türevleri) ve Vatan Partisi gibi adreslerin toplamından oluşuyor ve aslında burjuva siyasetin hemen tüm kesimlerini kapsayacak bir genişlik arz ediyor.”**

Kitlenin bu heterojen karakteri son halk isyanının içerdiği zıtlıkların da temelini oluşturuyor.

Kürt düşmanı, göçmen düşmanı, kadın düşmanı lümpen güruhlarla “‘Mustafa Kemal’in askerleriyiz’ sloganını ciğerlerini paralarcasına atanlarla birlikte gaz yemeyeceğim” diyenlerin yan yana bulundukları bir karışım bu. Bilincinin kapısını sonuna kadar açmış, özgür bir dünya kurma yolunda umudunu ve enerjisini hala koruyanlarla zihni ve ruhu yıllardır gericiliğin at koşturduğu alana çevrilmiş olanların yokluklara, özgürlük yoksunluğuna ve geleceklerinin talan edilmesine karşı öyle ya da böyle sonunda birlikte harekete geçenlerin yürüyüşü... Bu tür halk isyanları, farklı kesimlerin hareketlendiği büyük kitle gösterileri süreçlerinde pür politik olan ya da o güne dek sahip oldukları gerici düşünce ve önyargılarından birdenbire vazgeçen bir kitleyi birlikte görme özlemi gerçekçi değil. İsyanı doğuran nedenler ve yönelmesi gereken amaçlar doğrultusunda kafası açık bir öncülüğe ihtiyaç tam da bu noktada çıkar karşımıza. Duyduğumuz tepki ne kadar haklı olursa olsun mide bulantısıyla onlardan uzak durmayı seçerek değil, eylemin içinde onlara dokunup yönlendirme hünerini konuşturarak hareketi bu defolarından arındırabiliriz. Bu da elbette bir çırpıda elde edilebilecek bir sonuç değil. Sabır ister, ısrar ister... her şeyden önce oynaması gereken rolün ne olması gerektiğine dair bir bilinç ister.

Unutmayalım ki, kitle motivasyonu ve coşkusu birbirinden kolayca etkilenmeye açık bir ortam yaratır ve ikincisi, “kitleler eylem yoluyla eğitilir” denilen bir gerçek var. Ortamın gerilmiş bir yay gibi olduğu bir anda, hatta “geri çekilirken” bile etkili olanı, doğru olanı aramayı sürdürme çabası içinde oluyor kitle.

Bu tür derin ideolojik farklılıkların belirgin olduğu eylem anlarında kabullenemeyeceğimiz tutum ve sloganları gerekçe göstererek alanları terk etmek komünistlerin tercihi olamaz. Çünkü farklı saiklerle de olsa bu kitlenin neden sokağa indiğini, nesnel olarak sistem karşıtı bir halk hareketinin safında bulunduklarını biliyoruz. Dolayısıyla kitlelere en

azından eylem sürecinde büyük küçük demeden dokunmasını bilmeli, bunun yollarını bulabilmeliyiz.

Zaten bu yolları bulamazsak, bugüne kadar farklı zamanlarda çeşitli biçimlerde karşımıza çıkan bu toplumsal çürüme halini sağaltmanın önemine uygun bir yönelime girmezsek çok daha ürkütücü bir gelecekle yüz yüze geleceğimiz açık. Bu isyan bu yönüyle bir yangın alarmı işlevini görmeli hepimiz için. Sol olarak böyle kesitlerde eylemlerin haklılığı ve meşruluğu kadar içerdiği olumlu potansiyellere odaklanırsınız. Fakat bu kez suyun yüzüne daha belirgin olarak vuran toplumsal çürüme gerçekliği üzerine de ciddi olarak eğilmeliyiz! ‘Gençlik gelecektir’ diyoruz haklı olarak, ama bu gelecek farklı tür ve tonlardaki ırkçı, faşist düşüncelerle enfekte olmuş cinsiyetçi, nihilist, hedefsiz bir gençlik kitlesiyle kurulamaz. 19 Mart isyanının anlamı, gösterdikleri ve beraberinde getirdiği sorumluluklar bahsinde bu olumsuzluğun üzerinde atlayamayız/atlamamalıyız!

Son Not:

(*)Alinteri, <https://alinteri10.org/2025/03/28/polis-teroru-ve-iskencesini-ortbas-edemezsiniz/>

(**) Devrimci Proletarya, <https://devrimciproletarya.org/marazi-fenomenler-doneminde-genclik/>

Yeniden Dirilen Bir Halk Özgürlüğe Yürüyor

Nişmiye Güler-30 Mart 2025

Özgürlük mücadelesine her daim öncülük eden anneler bu yıl da Özgürlük Newroz'unun öncüleri idi. Birkaç gün öncesi yitirdikleri mücadele arkadaşları Sakine Ana'dan devraldıkları mücadele bayrağını Newroz alanında dalgalandırarak, Newroz'un direngen yönünü açığa çıkaran taraftarlar

Asırlardır Kürt halkı baharın gelişi olan Newroz'u kutlamalar ile karşılıyor, adeta yeniden diriliyor, baharı selamlıyor. Her yıl olduğu gibi bu yıl da pek çok noktada görkemli kutlamalar yapıldı. Ve Amed 12 yıl aradan sonra tekrardan tarihi bir Newroz kutlamasına şahitlik ve ev sahipliği yaptı. Bu tarihi anlara bizler de gazeteciler olarak tanıklık edip objektiflerimizi Amed Newroz alanına döndürdük. Hakikat 21 Mart günü Özgür Basın'ın objektifinden milyonlarla buluştu.

Günler öncesi hazırlığı yapılan Amed Özgürlük Newroz'una bu yıl yerel ve uluslararası basın da büyük bir ilgi gösterdiğini söylemek gerekiyor. Diğer yıllara nazaran bu yıl alanda basının daha rahat çalışabilmesi için sahnenin karşısına ayrı bir platform da kuruldu. Sahneye kurulan dev LED'ler ile de kitlenin sahneyi görebilmesi sağlandı. Keza yıllardır kitle ve sahne arasına kurulan tel örgüler de bu yıl "kısmi" olarak kısaltıldı. Alanda kadın ve gençlik çadırları kuruldu. Bu yıl Amed Newroz alanının her tarafına Abdullah Öcalan'ın sözleri dev pankartlar halinde asıldı. Abdullah Öcalan'ın 27 Şubat'ta DEM Parti Eş Genel Başkanları, İmralı Heyeti ve yanında bulunan diğer tutsaklar ile Asrın Çağrısı için çektiği fotoğraf da alanın pek çok noktasında yer aldı. Yani alan "Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı"nın ruhuna denk biçimde milyonları ağırlamaya hazırды.

Bu küçük teknik bilgiden sonra Tarihi Amed Newroz'una dönecek olursak sabahın erken saatleri ile beraber halk alana girmek için polis kontrol noktalarında bekleyişe geçti. Alana üç ayrı noktadan girişler sağlandı. Saat 10.00'da halkın alana girişlerine anca izin verildi. Kitle büyük bir sabır ile provokasyona gelmeden polis kontrol noktalarından geçerek hakikat ve özgürlük alanına ulaştı. Kısa sürede alan milyonlarla doldu. Diğer yıllara nazaran bu yıl ulusal renkler ve kıyafetleri hemen hemen herkesin üstünde görmek mümkündü. Bu yıl da 2017'de polisler tarafından katledilen Kemal Kurkut unutulmadı ve katledildiği yerde anıldı. Anmadan sonra Tarihi Amed Newroz programına geçildi.

Sahneden yapılan konuşmalarda Türkiye'nin demokratikleşmesi için gerekli adımların atılması için iktidara çağrılar yapıldı. İlk adım olarak da Abdullah Öcalan'ın fiziki özgürlüğünün altı çizildi. Her konuşmacının ağzından çıkan Abdullah Öcalan ismine kitle karşılık olarak "Bijî Serok Apo" ile karşılık verdi. Bu yıl Amed Newroz'una gönderilen mesajlar da damga vurdu. Federe Kürdistan Bölgesel Yönetimi Başkanı Neçirvan Barzani, KDP Genel Başkanı Mesut Barzani, Kürdistan Yurtseverler Birliği (YNK) Başkanı Bafil Celal Talabani, CHP Genel Başkanı Özgür Özel, Goran Hareketi Sözcüsü Dler Abdalkhalîq Haji ve siyasi tutsaklar mesajlar gönderdi. Bu mesajlarda Abdullah Öcalan'ın yaptığı Asrın Çağrısı'na destek verildi.

Bu mesajların yanı sıra alanı dolduranlar da Asrın Çağrısına sloganları, halayları, taşıdıkları flamaları ile destek verdi. Bu yıl alanın coşkusu da bir ayrıydı. Alanda coşku biran olsun dinmedi. Abdullah Öcalan'ın mesajı halkta yeni bir diriliş başlatmış gibi. Newroz ateşinin alanda yakılması ile coşku iki katına çıktı. Günün ilerleyen saatlerinde yağın yağmur ve dolu yağışı bile bu coşkuya engel olamadı, eşlik etmek ile yetindi. Doğa da adeta Kürt halkının dirilişine o alanda ortak oldu. Yağın yağmurdan sonra güneş bulutların içinden sıyrılarak alanın üstüne doğdu. Bu sırada gençler Abdullah Öcalan'ın dev posterini önce göklerde dalgalandırdı ardından ise alanda dolaştırdı.

Alanın en renklileri ise her yıl olduğu gibi kadınlardı. Ulusal kıyafet ve renklerini kuşanan kadınlar, Abdullah Öcalan'ın çağrısına tam destek verdiklerini alanda bir kez daha beyan etti. Tüm gün alanda "Jin Jiyan Azadî" sloganı ve zılgıtlar yankılandı. Tarihi Amed Newroz'unda ayrıca Abdullah Öcalan'ın önceki yıllara ait Newroz konuşması da milyonlara dinletildi. Bu sırada alanda önce büyük bir sessizlik ardından ise duygusal bir atmosfer oluştu. Kimileri bu sırada gözyaşlarını tutamadı. Konuşma bittikten sonra ise milyonlar tek bir ağızdan "Bijî Serok Apo" ve "Jin Jiyan Azadî" sloganlarını alanda yankılandırdı.

Özgürlük mücadelesine her daim öncülük eden anneler bu yıl da Özgürlük Newroz'unun öncüleri idi. Birkaç gün öncesi yitirdikleri mücadele arkadaşları Sakine Ana'dan devraldıkları mücadele bayrağını Newroz alanında dalgalandırarak, Newroz'un direngen yönünü açığa çıkaran taraftılar. Halayın serkeşliği, yüreklerinde Asrın Çağrısı'na olan bağlılık ve inançla alanda yerlerini almışlardı. Her birinin gözlerindeki coşkuyu ve heyecanı görmemek mümkün değildi. Konuştuğumuz her anneden “bir daha hiçbir ananın yüreği yanmasın tek isteğimiz onurlu bir barış” sözlerini duyabiliyorduk. Evet tek temennileri onurlu bir barış olan anneler, Newroz alanını heyecanları ve coşkuları ile donatmışlardı.

Newroz alanlarının vazgeçilmez simaları ise gençler. Bu yıl da alanın büyük bölümünde gençler yoğunlukta idi. “Genç başladık genç bitireceğiz” şiarına kulak veren gençler alanda biran olsun durmak bilmedi, enerjileri ile alana gençlik ruhunu aşıladı. Söyledikleri şarkılar, giydikleri şal û şepikler, çektikleri halaylar ile baharı selamlayan gençler, Abdullah Öcalan'ın posterini elinden düşürmedi. Alanda önceki yıllara nazaran poster sayısı oldukça fazla idi. Bunun büyük bölümünü ise gençler taşıdı. Sürece temkinli yaklaşan gençler, Abdullah Öcalan'a güvenlerinin ise tam olduğunu Amed Newroz alanında bir kez daha gösterdi.

Bu yıl Amed Newroz Alanı Kürdüyle Türküyle, Alevisiyle Müslümanıyla, genciyle, kadınıyla, çocuğuyla kısacası halklara kucak açıp bağrına bastı. Demokratik, ekolojik ve kadın özgürlükçü paradigma inşasının mümkün olduğu alandaki mahşeri kalabalığın kol kola çektiği halaydan, attıkları slogandan, zıtların birlikteliğinden bir kez daha görüldü.

Özcesi milyonların katıldığı Tarihi Amed Newroz'undan alınacak pek çok mesaj önümüzde duruyor. İktidarın önümüzdeki günlerde bu mesajı nasıl ele alacağını atacağı pratik adımlardan göreceğiz. Ya yüzyıllık inkar, imha konseptinde ısrar edilecek ya da Abdullah Öcalan'ın üzerinde önemle durduğu başta Kürt-Türk kardeşliğine bir zemin hazırlanarak yeni bir sürece doğru yol alınacak. Kürt halkı Newroz alanlarında net duruşunu ortaya koydu: “Rêbertiya Azad Cîvaka Demokratîk”...